PROPOSAMENA

2017-2020
aldirako Jarduera Plana

Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuko
Zuzendaritza Kontseiluari zuzendutako proposamena

Memoriarako eta enpatiarako plaza publikoa

Memoriaren,
Bizikidetzaren eta
Giza Eskubideen
Institutua

gogora

Instituto de la Memoria,
la Convivencia
y los Derechos Humanos

Erakunde autonomiaduna
Organismo Autónomo del

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

AURKIBIDEA

Sarrera

LEHEN ZATIA. **ESPARRU OROKORRA**

1. Egindakoaren ebaluazioa.

1.1. 2015-2016ko Jarduera Programaren barne-ebaluazioa.
- 1.1.1. Zeharkako proiektuak.
- 1.1.2. Memoria Historikoa.
- 1.1.3. Oraintsuko Memoria.
- 1.1.4. Memoriaren Plaza ekimenaren balantze espezifikoa.

1.2. Kanpo-ebaluazioa.
- 1.2.1. Informe externo de evaluación intermedia.
- 1.2.2. Informe externo de valoración del Plan de Paz y Convivencia al final de la Legislatura.

1.3. Conclusiones.

2. Gogora Institutuaren abiapuntuak.

2.1. Oinarriak.
- 2.1.1. Printzipioak.
- 2.1.2. Gogora Institutuaren xedea eta helburu orokorrak eta espezifikoak.
- 2.1.3. Eginkizunak eta zerbitzuak.
- 2.1.4. Legeak ezarritako bestelako argibideak.

2.2. Balio erantsiko gakoak.
- 2.2.1. Arazo nagusia, irizpide nagusi.
- 2.2.2. Balio erantsi bihur daitekeen zailtasuna.

3. Jarduera Plan honetan islatutako Eusko Jaurlaritzaren bizikidetza-politiken osagaiak.

3.1. Oinarri aurre-politikoak.

3.2. Misioa.

3.3. Planaren zentzu-batasuna.

3.4. Lan-metodologia.
- 3.4.1. Erreferentziazko irizpideak.
- 3.4.2. Jardunbideak.

3.5. Jarduera-esparruaren egitura.
- 3.5.1. Zeharkako proiektuak.
- 3.5.2. Memoria Historikoari buruzko proiektuak (1936-1975).
- 3.5.3. Oraintsuko Memoriari buruzko proiektuak (1960-2015).

3.6. Jarduera-eremuak mugatzea, 2017-2020ko Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planarekin lotuta.

BIGARREN ZATIA. **ORIENTAZIO ESTRATEGIKOA**

1. Koordenatuak.

1.1. Irizpide gidaria.

1.2. Lehentasun estrategikoak.

1.3.Helburu nagusiak.

1.4. Laburbilduz, “ibilbide-orri” bat.

2. Zeharkako proiektuetarako ildo estrategikoak.
2.1. Plangintza orokorra.
2.2. Helburu espezifikoak.
2.3. Esangura estrategiko berezia duten proiektuak.
  2.3.1. EAEko beste memoria-erakunde batzuekiko koordinazioa eta lankidetza.
  2.3.2. Agiriak, artxiboak eta datu-baseak antolatzea.
  2.3.3. Erakusketa-estrategia.
3. Memoria Historikoaren ildo estrategikoak.
3.1. Plangintza orokorra.
  3.1.1. Errealitate baten berrespena.
  3.1.2. Erreferentzia-esparrua.
  3.1.2. Erakundeek erantzunak emateko duten konpromiso zehatza.
3.2. Helburu espezifikoak.
3.3. Esangura estrategiko berezia duten proiektuak.
  3.3.1. Gorpuak hobietatik ateratzeko planarekin jarraitzea eta DNA banku bat egitea.
  3.3.2. Memoria Historikoaren egiari buruzko aitorpen instituzionala.
  3.3.3. Biktimen aitorpen instituzional eta pertsonalerako prozesua.
4. Oraintsuko Memoriaren ildo estrategikoak.
4.1. Plangintza orokorra.
  4.1.1. Oraintsuko Memoriaren konplexutasunaren aitorpen zintzoa.
  4.1.2. Oraintsuko Memoriaren konplexutasunari aurre egiteko esparru orokorra.
  4.1.3. Erronka estrategiko baten ardatz nagusiak.
4.2. Helburu espezifikoak.
4.3. Esangura estrategiko berezia duten proiektuak.
  4.3.1. Oraintsuko Memoriaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea.
  4.3.2. Ikus-entzunezko funts publiko bat sortzea Oraintsuko Memoriari buruz.
  4.3.3. Oraintsuko Memoriak hezkuntza-arloan egiten dituen ekarpenak lantzea.

HIRUGARREN ZATIA. **JARDUERA PROGRAMA**

I. ardatza. Zeharkako proiektuak.
  ·1. ekimenaren fitxa. Memoria-erakundeekin modu sinergikoan eta osagarrian jardutea.
  ·2. ekimenaren fitxa. Gogora Institutuerako ikerketa- eta artxibo-tresnak sortzea.
  ·3. ekimenaren fitxa. Gogora Institutuaren dibulgazio-lanerako baliabideak sortzea.

II. ardatza. Memoria Historikoari buruzko proiektuak (1936-1975).
  ·4. ekimenaren fitxa. Memoria Historikoaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea.
  ·5. ekimenaren fitxa. Memoria Historikoaren egiari ekarpena egitea.
  ·6. ekimenaren fitxa. Memoria Historikoaren egiaren aitorpena eta frankismo-garaiko biktimen aintzatespena hedatzea.

III. ardatza. Oraintsuko Memoriari buruzko proiektuak (1960-2011).
  ·7. ekimenaren fitxa. Oraintsuko Memoriaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea.
  ·8. ekimenaren fitxa. Ikus-entzunezko funts publiko bat sortzea Memoriari buruz.
  ·9. ekimenaren fitxa. Memoriak hezkuntza-arloan egiten dituen ekarpenak lantzea.

IV. ardatza. Proiektu operatiboak. Antolaketa eta aurrekontuak.
  ·10. ekimenaren fitxa. Antolaketa: koordinazioa, jarraipena eta ebaluazioa.
  ·11. ekimenaren fitxa. Aurrekontu-aurreikuspena.

Sarrera

I

Euskal Autonomia Erkidegoan Memoriaren Institutu bat sortzeko ekimena IX. legealdian jaio zen, Jaurlaritzak berak eta legebiltzar-taldeek elkarrekin artean hala adostuta. Legealdia, baina, izapideak gauzatu baino lehen amaitu zen, eta, beraz, hezurmamitu gabe geratu zen proiektua. Nolanahi ere, X. legealdiaren hasieran, berriro ekin zitzaion proposamena lantzeari, aurreko urteetan egindako lanak oinarri hartuta.

2013-2016ko Bake eta Bizikidetza Planak Memoriaren eta Bizikidetzaren Institutua sortzeko proiektua gehitu zuen bigarren ekimenean. Honela aurreikusi zen: “Eusko Jaurlaritzak Memoriaren eta Bizikidetzaren Institutua sortuko du, Legebiltzarrak horretarako hartutako akordioa beteta. Erakunde horretan memoriari buruzko politika publikoak eta zentroen, espazioen edo ekitaldien sarearen sinergiak koordinatu eta dinamizatuko dira”.

Halaber, 2015-2016 Memoria Historikoaren arloko Lehentasunen Oinarrizko Programak –2014ko azaroan aurkeztua–, Memoriaren Institutua sustatu eta garatzea aurreikusten zuen. Beraz, agiri hartan aurreikusi ziren ekimenetako asko Gogora Institutuak hartu zituen bere gain, sortu eta martxan jarri zenean.

Aurrekari horiek kontuan hartuta, izapide egokiak eginda eta legebiltzar-taldeen artean eztabaidatu eta erabakiak hartzeko prozesua burututa, 2014ko azaroaren 27an Eusko Legebiltzarrak 4/2014 Legea onartu zuen, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortzekoa. Hala, Euskal Autonomia Erkidegoko administrazio instituzionalean integratutako izaera administratiboko organismo autonomiaduna bihurtu zen Gogora Institutua.

Ekainaren 25eko EHAAk Lehendakariaren 16/2015 Dekretua, ekainaren 17koa, argitaratu zuen. Dekretu horrek 2015eko uztailaren 1a finkatu zuen Institutuaren jarduerei ekiteko data. 112/2015 Dekretuak, ekainaren 23koak, erakunde autonomoaren 2015erako gastu-aurrekontua (550.000 euro) onartu zuen, eta bertan lanean sei funtzionario aritzea baimendu zuen.

Gobernu Kontseiluak, ekainaren 23ko saioan, Institutuaren zuzendaria izendatzeko dekretua ere onartu zuen. Ekainean bertan, halaber, Institutuaren egoitzaren kokalekua ezagutarazi zuten. Euskadiko Artxibo Historikoa hartzen duen eraikineko hirugarren solairuan egongo da, hain zuzen, Bilboko Maria Diaz Haroko kaleko 3 zenbakian.

Garai berean Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren logotipoa ere aurkeztu zuten; Gogora hitza oinarri hartuta osatuta dago. Testuinguru horretan eratu zen, 2015eko urriaren 19an, Gogora Institutuaren Zuzendaritza Kontseilua. Egun hartan bertan egin zuen lehen bilera, eta, lehenik, Institutuaren Estatutuak onartu ziren.

Halaber, 2015-2016ko Jarduera Programaren proposamena aurkeztu eta onartu zuen Zuzendaritzak. Hala ere, egutegi laburrak baldintzatuta planteatu eta garatu behar izan zen lehenengo lan-programa haren edukia, legealdi baten amaiera eta beste baten hasie-

ra baitzen. Horregatik, Gogora Institutuaren lana, etorkizunari begira, bi fasetan planteatu behar izan zen: lehenengoa, proiektuaren oinarriak sendotzeko, une hartatik 2016aren amaiera arte; eta bigarrena, proiektua zabaltzeko, 2016-2020ko legealdirako aurreikuspenarekin.

II

Lehenengo jarduera-agiri haren aurreikuspenen artean, Gogora Institutuaren 2017-2020rako Jarduera Plan baten proposamena egin eta onartzea zegoen. Horretarako, 2016. urtean zehaztu behar ziren planaren nondik norakoak, eta legealdi berriaren hasieran onartu behar zen proposamena. Dokumentu hau da, hain zuzen ere, konpromiso horren emaitza. Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Gogora Institutuarentzako Jarduera Planaren edukiak jasotzen ditu, 2017-2020 aldirako, hots, XI. legealdirako.

Jarduera Plan batean, lau urterako jarduera-programa bat zehaztu behar da, egitura eta zentzu-batasun bakarraren barruan. Ariketa hori jarduera diziplina baten parte da, eta, horren bidez, garatu beharreko lana antolatzen da, asmo eta konpromisoak lotu eta ustekabeak saihesteko. Proposatutako egintzak bideragarriak ote diren seriotasunez aurreikusteko modua ere bada.

Gaur egun, krisialdiak ere badu eraginik lan-programetan; izan ere, baliabideak mugatuta daude, eta baliabide urriagoekin egin behar da lan bera edo lan handiagoa, sormenean eta konpromisoan are gehiago inbertituz. Hori horrela, jarduera planetan, jarduerak aurreikusi eta programatzen dira, urrats bakoitzaren bideragarritasuna eta egingarritasuna aurreko urratsa finkatu ahala bermatuta.

Bestalde, ikuspegi aniztasunari buruzko aurretiazko eztabaidak izateko eta aniztasun hori hasiera-hasieratik integratzeko aukera ematen du jarduera planak, eta zentro honek lehendik dauzkan adostasunak sakontzea eta lortu nahi eta behar dituenetan aurrera egitea ahalbidetzen du. Ildo horretatik, jarduera plana lagungarri da Institutuak legealdiaren lau urteetan garatu behar dituen jardueren printzipio etikoak jorratzeko.

Gogora Institutuarentzat, aniztasunaren ikuspegitik, ezinbestekoa da jarduera plan bat egin, eztabaidatu eta onartzea eta, era berean, baliabide metodologiko aproposa ere bada, egungo testuinguruan duen bideragarritasunari erreparatuta. Hau da, tresna honek zehazten ditu Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuak dauzkan mugak eta aukerak, ikuspegi guztietatik.

III

Aspalditik desio zen une historiko zehatz -zehatz batean diseinatu, sortu eta garatu zen Gogora. ETAk indarkeria eta mehatxua behin betiko utziko zituela iragarri eta lau urtera inauguratu zen. Terrorismoaren amaiera hark aukera eta zailtasunez beteta utzi zuen Euskal Autonomia Erkidegoa. Aukerak etorkizunari begira, eta zailtasunak atzera begiratuz gero.

Etorkizunari begira, hain zuzen ere, ETAren amaierak itxaropena ekarri eta apurka-apurka normalizazioa lortzeko aldi bat ireki zuen; hau da, konfiantza eta integrazio handiagoko bizikidetzarako bidea zabaldu zuen. Indarkeriaren mehatxurik gabeko errealitate soziopolitikoan errotutako etorkizun hobea nahi izate horrek gizartea batzea dakar.

Iraganera begiratuz gero, ETAren amaierak gertatutakoari buruz eztabaidatzera garamatza. Eta, hala, berehala agertzen da memoria ezberdinak kudeatzeko zailtasuna. Memoria poliedrikoa eta gatazkatsua da, are gehiago mina oraindik egutegian hurbil ikusten denean. Gertaera urrutiagokoak gogoratzen dituen memorian, denboraren iraganak leundu egiten ditu ertzak; memoria hurbilean, aldiz, oraindik ere zorrotzak dira ertzak.

Horren harira, XXI. mendean partekatu behar diren gutxieneko oinarri etikoak iden-

tifikatzea da gakoa, memoriaren ikuspegien aniztasuna ez dadin etorkizunean aurrera egiteko eragozpen izan. Memorien aniztasuna kudeatzea eta gero guztiak bateratu ahal izateko gutxieneko oinarri etiko partekatu bat identifikatzea da, seguru asko, memoriaren politika publikoak eta Gogora Institutuak –politika horren adierazpen instituzionala den aldetik– lortu behar duten erronka nagusia.

Auzi neuralgiko hori lantzeko, Jarduera Plan honen erreferentzia-esparrua Eusko Jaurlaritzaren 2017-2020ko Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planean zehaztutakoa da. Eta, horri heltzeko, hona hemen bete beharreko hiru irizpide nagusi:

- ·Ez baztertu. Iraganera begiratzean ezin da baztertu terrorismo, indarkeria edo giza eskubideen urraketa bat ere, ez eta horien biktima bakar bat ere. Guzti-guztiak aintzat hartu behar dira, ikuspegi integrala jorratzeko.
- ·Ez legitimatu. Iraganari buruzko memoria kritikoa egitean ezin da onartu gatazkaren, bando arteko borrokaren edo justifikazio politikoen teoria, giza eskubideen beste urraketa batzuk edo beste edozein aitzakia erabiltzea terrorismoa edo indarkeria legitimatu, justifikatu, konpentsatu edo minimizatzeko.
- ·Ez garrantzirik kendu. Iraganari buruzko hausnarketa kritikoan halakorik ez errepikatzea lortu nahi bada, gogoeta ezin da generikoa soilik izan; berariaz eta modu bereizian uko egin behar zaio edozelako terrorismo- edo indarkeria-kasuaren legitimazio, konpentsazio eta minimizazioari.

Aurrera egiteko zailtasuna eta aukera. Horiexek dira legealdi honen hasieran dauden eta 2017tik eta 2020ra bitarteko Jarduera Plan hau garatzean lagun izango ditugun gakoak. Testuinguru horretan, Gogorak eragin positiboa izan dezake bizikidetza normalizatu eta adiskidean aurrera egiteko, gure iragana izan denarekin lotutako hausnarketa zintzoan oinarrituta etorkizunera begiratzeko.

IV

Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortu eta Jarduera Plan hau egiteko, aurretik ibilbide bat egon da, eta araudi-esparru jakin batean kokatzen da. Planaren edukiari eragiten dion araudi-esparruan, honako hauek dira erreferentzia nagusiak:

- ·52/2007 Legea, abenduaren 26koa, gerra zibilean eta diktaduran jazarpena edo indarkeria jasan zituztenei eskubideak aitortu eta gehitu zizkiena eta beraien aldeko neurriak ezarri zituena. (2007ko abenduaren 27ko BOE, 310. zk.)
- ·4/2008 Legea, ekainaren 19koa, terrorismoaren biktimei errekonozimendua eta ordaina emateari buruzkoa. (uztailaren 1eko EHAA, 124. zk.) (2011ko irailaren 3ko BOE, 212. zk.)
- ·29/2011 Legea, irailaren 22koa, terrorismoaren biktimei errekonozimendu eta babes osoa emateari buruzkoa. (2011ko irailaren 23ko BOE, 229. zk.)
- ·107/2012 Dekretua, ekainaren 12koa, 1960. eta 1978. urteen artean Euskal Autonomia Erkidegoan izan zen motibazio politikoko indarkeriaren testuinguruan, giza eskubideak urratu zitzaizkielako sufrimendu bidegabea bizi izan zuten biktimak izendatzeari eta ordaina emateari buruzkoa (2012ko ekainaren 19ko EHAA, 119. zk.)
- ·1/2011 Dekretua, urtarrilaren 11koa, Giza Eskubideetarako eta Bakerako Heziketako Kontsulta Kontseilua sortu eta arautu zuen otsailaren 10eko 31/2009 Dekretua aldatu zuena (2011ko urtarrilaren 17ko EHAA, 10. zk.)
- ·55/2010 Dekretua, otsailaren 23koa, Terrorismoaren Biktimen Partaidetza Kontseilua arautu zuena.
- ·4/2014 Legea, azaroaren 27koa, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortu zuena. (2014ko abenduaren 22ko EHAA, 230. zk.)

- 12/2016 Legea, uztailaren 28koa, Euskal Autonomia Erkidegoan 1978 eta 1999 bitartean arrazoi politikoengatiko indarkeriaren ondorioz giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimei errekonozimendua eta ordaina emateari buruzkoa. (2016ko abuztuaren 10eko EHAA, 151. zk.).

V

Aurrekari eta hasierako ohar horiek guztiak kontuan hartuta, Jarduera Plan honen egiturak hiru zati dauzka. Lehenik eta behin, "Esparru orokorra" dago, eta hori, era berean, hiru ataletan banatzen da: orain arte egindakoaren ebaluazioa, Gogora Institutuaren abiapuntuak, eta Jarduera Plan honetan islatutako Eusko Jaurlaritzaren bizikidetza-politikako osagaiak.

Bigarren zatiak "Orientazio estrategikoa" izena dauka. Koordenatu orokorrak ematen ditu, irizpide gidari bihur daitezen, eta jarduera plana egituratzen duten hiru eremuetako bakoitzaren ildo estrategikoak zehazten ditu: zeharkako proiektuak, Memoria Historikoari buruzko proiektuak eta Oraintsuko Memoriari buruzko proiektuak. Planaren hirugarren zatiak jarduera programa jorratzen du, lau eremu horietan biltzen diren 11 ekimenak barne hartuta.

Jarduera Plan hau diseinatzerakoan, bereziki kontuan hartu dira aurreko legealdiaren jarraipena eta ebaluazioa egiteko prozesuen emaitzak, bai eta erakundeen, alderdien edo legebiltzar-taldeen eta elkarteetako agenteen eskutik jaso diren ekarpenak ere.

Horren harira, nabarmentzekoa da Eusko Jaurlaritzako memoriaren politikak jasotzen zituen aurreko legealdiko Bake eta Bizikidetza Planean egin zen kanpo-ebaluazioko prozesua. Prozesu horren ondorioak eta gomendioak berariaz aztertu dira agiriaren lehen zatiko lehenengo puntuan.

Agiri hau, logikoki, Gogora Institutuko Zuzendaritza Kontseiluari zuzendutako proposamen irekia da, kontseiluaren barruan ahalik eta adostasunik handiena lortzeko asmoa duena.

Lehen zatia

Esparru orokorra

1. Egindakoaren **ebaluazioa**

Gogora Institutua eratu zenetik Jarduera Plan hau aurkeztu arte iragan den denbora urtebete eta erdikoa soilik den arren, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuak garatutako jardueraren ebaluazioa egitea beharrezkoa eta egokia iruditzen zaigu. Ebaluazio hori egiteko orduan erreferentzia izango dira 2015-2016ko Jarduera Programan aurreikusitakoaren betearazpen-mailaren balantzea, batetik, eta aurreko legealdian bakearen eta bizikidetzaren arloak egindako jardueren kanpo-ebaluazioaren emaitzak, bestetik. Hala, ebaluazio hori izango da Gogora Institutuaren Jarduera Plana egiteko lehenengo abiapuntua.

1.1. 2015-2016ko Jarduera Programaren barne-ebaluazioa

Atal honetan, 2015-2016ko Jarduera Programan aurreikusitako proiektu bakoitzaren betearazpen-mailaren balantzea egin da. Lan-plan hori 2015eko udatik 2016. urtearen amaierara arte egon zen martxan (urtebete eta erdi). Aldi horretan, hiru hauteskunde-prozesu egon ziren, eta, horrek, nola ez, baldintzatu eta mugatu egin zuen plana.

2015-2016ko Jarduera Programa hiru multzo handitan banatu zen: (I) zeharkako proiektuak, (II) Memoria Historikoaren aldiari buruzko proiektuak eta (III) Oraintsuko Memoriaren aldiari buruzko proiektuak. Ebaluazio hau islatzeko azalduko ditugun taulek ere egitura hori bera jarraitu dute. Halaber, laugarren puntu bat erantsi da, Memoriaren Plaza izeneko ekimenak, bere garrantziagatik, izan duen eraginaren balantze zehatzagoa egiteko.

1.1.1. Zeharkako proiektuak

•Kudeaketa

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·**1. proiektua.** 2017-2020 aldirako Jarduera Planaren proposamena prestatzea	·2016an Jarduera Planaren proposamena prestatzea.	·Proiektua ezarritako aurreikuspenen arabera garatu da.
·**2. proiektua.** Memoriaren arloko bestelako erakundeekin lankidetza-hitzarmenak prestatzea.	·Memoriaren eta giza eskubideen arloko beste erakunde batzuekin hitz egiten hastea, koordinazio eta lankidetzarako esparruak ezartzeko.	·*"Erakundeek memoriaren politikan garatu beharreko jarduera eta egintzen antolaketari buruzko lehen eskema"* egin da. Halaber, kontaktuak egin eta elkarrizketak eduki dira Gernikako Bakearen Museoarekin, Aieteko Baliabide Pedagogikoen Zentroarekin eta Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroarekin.

•Ikerketa

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·**3. proiektua.** Iragana argitzeko txostenen eta azterlanen programa definitzea.	·Gogora Institutuaren 2016ko txostenen programa zehaztea.	·"1936-1978 aldiko giza eskubideen urraketei buruzko oinarrizko txostena" jarri da abian 2016an.
·**4. proiektua.** Dokumentazio-zentroaren eta liburutegiaren diseinua eta lehen urratsak.	·Gogora Institutuaren dokumentazio-zentroaren eta liburutegiaren proiekturako lehen urratsak egin dira.	·Lehenengo proiektua 2016ko uztaileko Zuzendaritza Kontseiluan aurkeztu da. Liburuak erosi eta katalogatzen ari dira, eta edukiak Interneten kudeatzeko sistema bat garatzen ari da.

•Zabalkundea

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·**5. proiektua.** Memoriaren Plaza deritzon herritarren parte-hartzeko ekimena diseinatzea eta modu ibiltarian garatzea..	·Modu ibiltarian jarraitzea herritarren parte-hartzea sustatzeko Memoriaren Plazaren ekimenarekin.	·Ekimenak parte-hartze handia eta aniztasuna bildu ditu. Euskal Autonomia Erkidegoko hiru hiriburuetan eta bost eskualde-burutan egon da.
·**6. proiektua.** Beken, hitzarmenen eta bestelako lankidetzen programa definitzea.	·Beken, hitzarmenen eta lankidetzan aritzeko edo zerbitzuak emateko beste modu batzuen programa zehaztu da.	·2016an hitzarmenak eta lankidetzak ezarri eta zerbitzuak eman dira, bai ikerketak sustatzeko, bai hedapen-jarduerak egiteko.

1.1.2. Memoria Historikoa

•Kudeaketa

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·**7. proiektua.** Ikur frankistak kentzea.	·Udalekin lankidetzan, sinbologia frankista erretira dadila sustatzen jarraitzea.	·Udal guztiekin batera, urteko jarraipen zehatza egin da, eta Gogora Institutuaren aholkularitza edo lankidetza eskatu da kasu batzuetan.
·**8. proiektua.** Identifikatu gabeko desagerrarazitakoen gorpuzkien Kolunbarioa abian jartzea.	·Kolunbarioaren proiektua sortzen laguntzea.	·Proiektua ezarritako aurreikuspenen arabera egin da, eta elkarteekin hitzarmen bat sinatu da. 2017ko urtarrilaren 30ean inauguratu zen Duintasunaren Kolunbarioa.

•Ikerketa

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·**9. proiektua.** Frankismo garaiko (1936/75) giza eskubideen urratzeei buruzko oinarri-txostena egiteko batzordea sortzea.	·1936-1978 aldiko giza eskubideen urraketei buruzko txostena egiteko batzordea sortzea.	Proiektua ezarritako aurreikuspenaren arabera garatu da. Hitzarmen bat sinatu da Aranzadi Zientzia Elkartearekin eta UPV/EHUrekin, Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritzarekin batera.
·**10. proiektua.** Lekukotasunak, artxiboak eta datu-baseak antolatzea.	·Frankismoari buruzko lekukotasunak, artxiboak eta datu-baseak antolatzeko proposamena aurkeztea.	·Proiektua aurreikusitakoaren arabera garatzen ari da. Edukiak kudeatzeko eta antolatzeko sistema bat diseinatzen ari da, eta elkarteei informazioa helarazten zaie.

•Zabalkundea

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·**11. proiektua.** Frankismoaren biktimen omenezko eta aitormenezko ekitaldiak sustatu eta koordinatzea.	Memoria-ekitaldiak antolatzeko proposamen bat aurkeztea, frankismoaren biktimekin lotuta.	·Proiektu honekin lotuta, lehendik dauden ekitaldiei eta frankismoaren biktima guztientzako egun bakar eta bateratu bat ezartzeko egokitasunari buruz hausnartu eta eztabaidatzeko prozesu bat hasi da.
·**12. proiektua.** Oroitzapen-guneen identifikazioa eta interpretazioa kudeatzea.	·Hiru proiektu pilotu jarri dira martxan memoriaren espazioak interpretatzeko, tresna pedagogiko bat eratze aldera.	·Lehendik dauden tokiko ekimenak aztertzen ari dira, gutxieneko koordinazioa ezartzeko. Horrez gain, espazio beliko eta bonbardatuak geolokalizatzen ari dira, informazio hori Gogora Institutuaren webgunean eskuragarri egon dadin.

1.1.3. Oraintsuko memoria

•Kudeaketa

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·**13. proiektua.** Udal Memoriak. Udal-mailako eremuan memoriari buruzko politika bultzatzea.	·Udalekin koordinatuta aritzeko kudeaketa-lanak garatzea, memoriaren politika sustatu eta Memoriaren Eguna ospatzeko.	·Proiektu hau aurreikuspenen arabera garatu da. Udalekin etengabeko harremana eduki da, gutun eta telefono bidez. Kasu batzuetan, harreman zuzena eskatu da, eta harreman horrekin jarraitu da urte osoan.
·**14. proiektua.** Web-espazio bat prestatzea biktimen memorian.	·Web-espazio hau aktibatzea.	·Proiektu hau aurreikusitakoaren arabera garatu du Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritzak, eta Gogora Institutuan gordeta eta ikusgai dago.

•Ikerketa

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·15. proiektua. Biktimen lekukotasunak grabatzeko Gertu Programa zabaltzea.	·Helburua zauritutako eta mehatxatutako biktimen lekukotasuna grabatzea da.	Programa hau aurreikusitakoaren arabera garatu da. Zauritutako biktimen eta mehatxatutako pertsonen lekukotasun gehiago grabatzen ari dira.
·16. proiektua. Biktimen, gizartearen, memoriaren eta bizikidetzaren arteko bat-egiteari buruzko elkarrizketa-espazioak garatzea.	Biktima, gizarte, memoria eta bizikidetza kontzeptuen bat-egiteari buruzko elkarrizketa- eta gogoeta-foro batzuk era esperimental batez deitzea.	Hainbat jarduera egin dira gai horiei buruz eztabaidatzeko Memoriaren Plaza ekimenaren esparruan. Nabarmentzekoak dira Bilbon eta Donostian biktimen eta gizartearen artean garatu ziren elkarrizketa-taldeak.

•Zabalkundea

Proiektua	Aurreikusitako jarduera	Betearazpen-mailaren balantzea
·17. proiektua. Biktimen lekukotasunak biltzen dituen Gertu ikus-entzunezkoa herritarren esku jartzea.	·Gertu programaren grabazioak eskuragarri jartzea, webgunearen edo ikus-entzunezko baten bidez.	Proiektu hau Memoriaren Plazaren erakusketaren bidez garatu da. Hala ere, biktimek hala eskatu dutenez, lekukotasunak webgunean ez jartzea erabaki da.
·18. proiektua. Oraintsuko Memoriaren gogoeta kritikoari buruzko hezkuntza-proposamena egitea.	·Baliabide pedagogikoen proposamen bat egitea, Oraintsuko Memoriari buruzko hausnarketa kritikoa hezkuntzaren eremuan sartzeko.	·Begoñazpiko ikastolan egin da lehenengo esperientzia pilotua. Hausnarketa kritikoko tailerrak garatu dira Memoriaren Plazaren eremuan, eta 3.020 ikaslek parte hartu dute horietan.

1.1.4. Memoriaren Plaza ekimenaren balantze espezifikoa

2015eko ekainean, Eusko Jaurlaritzako Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak Memoriaren Plaza izeneko webgunea aurkeztu zuen, herritarren memoriari buruzko lekukotasunak jasotzeko. Ekimen hau esperientzia pilotua izan zen, eta, harekin batera, komunikazio-kanpaina bat eta beste dibulgazio-jarduera batzuk egin ziren, herritarrek memoria eraikitzeko orduan parte har zezatela sustatzeko. Herritarren eskutik jaso diren lekukotasun eta mezu guztiak memoriaplaza.euskadi.eus webgunean jaso dira.

2016. urtearen hasieran, Memoriaren Plaza ekimenaren fase ibiltaria abiarazi zen. Harrezkero, 450 m^2-ko karpa bat herriz herri ibili da, eta, bertan, ikus-entzunezko eduki interaktiboak eta erakusketa-elementuak ikus daitezke. Erakusketan honako espazio hauek daude:

·Lekukotasunak grabatzeko txokoa: erakusketara doazenek beren memoriaren lekukotasun pertsonala idatzi edo grabatu ahal dute.

·Lekukotasunak entzuteko txokoa: erakusketan, 107/2012 Dekretuaren babespean dauden terrorismoaren biktimen eta giza eskubideen urraketen biktimen, frankismoaren biktimen nahiz kulturako ordezkari eta herritarren lekukotasunak entzuteko espazioak daude.

·**Proiekzioak eta eztabaidak:** karpan dokumentalak proiektatu eta hitzaldi, mahai-inguru eta talde-dinamikak antolatzeko espazio bat dago.

·**Mezuen murala:** erakusketara sartzen diren pertsonek mezua bat idatz dezakete muralean, gero Gogora Institutuan gordetzeko.

2016aren amaierara arte, EAEko zortzi udalerritatik igaro da erakusketa ibiltaria (Bilbo, Durango, Tolosa, Gasteiz, Eibar, Donostia, Zarautz eta Arrasate), EAEn azken hamarkadetan bizi izandakoaren lekukotasunak erakutsi eta biltzeko. Bost-hamar egun egon da udalerri bakoitzean. Barruan, tailerrak antolatzen dira goizetan 16 eta 18 urte bitarteko gazteentzat, inguruko ikastetxeekin lankidetzan; arratsaldez, hitzaldiak eta mahai-inguruak egiten dira. Jarduera horien bidez, udal-talde politiko guztiek eta eskualdeko erreferentziazko pertsonek eta biktimek parte har dezatela lortu nahi da.

1. taula. Memoriaren Plaza ekimen ibiltarian 2016an egondako partaidetzaren balantzea

	Bilbo	Durango	Tolosa	Gasteiz	Eibar	Donostia	Zarautz	Arrasate	Guztira
Erakusketako bisitariak	1.705	580	971	2.435	939	3.165	1.100	1.269	12.164
Jardueretako partaideak	415	290	210	343	239	312	200	561	2.570
Ikasleentzako tailerrak	681	152	424	177	231	298	666	405	3.034
Partaidetza, guztira	2.901	1.022	1.605	2.955	1.409	3.775	2.100	1.674	17.441

Memoriaren Plaza ekimenaren bidez garatutako esperientziari esker, balorazio kuantitatibo eta kualitatiboa egin ditzakegu. Ikuspuntu kuantitatibotik, karpa bisitatu duten eta jardueretan parte hartu duten pertsonen kopurua altua izan da, batez ere herri horietan kultura-etxeetan edo gizarte-etxeetan antolatzen diren antzeko jardueretara joaten den jende-kopuruarekin alderatzen badugu. Halaber, ikasleek tailerretan izan duten partaidetza oso garrantzitsua izan da, eta udalerri bakoitzeko ia ikastetxe guztiak inplikatzea lortu da.

Ikuspegi kualitatibotik erreparatuz gero, Memoriaren Plazaren karpa gizarte-topaketarako plaza publikoa bihurtu da, eta, bertan, sentsibilitate politiko guztiek izan dute tokia, ahotsa eta partaidetza. Karpa egon den hirietan eta eskualde-buruetan, antolatutako jarduerek udaleko indar politiko guztien partaidetza plurala jaso dute. Hainbat alorretako indarkeriaren biktimek ere partekatu dituzte lekukotasunak eta hausnarketak.

Ekimena egon den tokietan memoriari buruzko pedagogia egin da, eta adin guztietako herritarrek irudikapen errealago eta zehatzago batekin lotu ahal izan dute memoriaren kontzeptu teorikoa, bertan parte hartzeko aukera edukita gainera.

1.2. Kanpo-ebaluazioa

Aurreko Bake eta Bizikidetza Planak zehaztutako moduan, bi kanpo-ebaluazio egin behar ziren: planaren garapenaren erdialdean, lehendabizi, eta legealdiaren amaieran, ondoren. Roberto Toscano, Covadonga Morales, Jesus A. Nuñez eta Francisco Rey adituei eskatu zitzaien kanpo-ebaluazio bikoitz hori egitea, eta IECAH Institutuaren laguntza ere izan zuten (Gatazkei eta Ekintza Humanitarioari buruzko Ikasketen Institutua). Gogora Institutua sortu eta martxan

jartzea Bake eta Bizikidetza Plan hartan aurreikusitako ekimen bat zenez, Institutuaren kudeaketa ere ebaluatu zen. Atal honetan, ebaluazio horri buruzko laburpen batzuk jaso ditugu.

1.2.1. Bitarteko ebaluazioaren kanpo-txostena (https://goo.gl/XocOUq)

"(...) Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren sorrerak argi eta garbi agertzen du borondate politikoa dagoenean elkarrekin aurrera egin daitekeela, etorkizunean hartu beharreko bidearen inguruan desadostasunak badaude ere. Azken hilabeteotan Institutuaren proiektuan lortutako aurrerapausoak nabarmentzekoak dira benetan eta adostasun adibide ona dira. Ikusteko dago, ildo horretatik, Memoriaren Egunaren (azaroak 10) elkarren arteko ospakizuna berreskura daitekeen ala ez

(...) Memoria historikoari buruzko 2015-2016ko Lehentasunen Oinarri Programak, iraganaren berrikusketa kritikoaren ahalegina zabaldu duena Francoren diktaduraren garaia barne hartuz (1936-1975), oraingoz balio izan du dagoeneko abian ziren ekimen partzialak modu egokian bildu eta artikulatzen jarraitzeko, herritarren eta erakundeen laguntzarekin, ordura arte burututako jarduerak ordenatzeko eta egituratzeko ahaleginean, jarduera horiek beharrezkoak ziren beste batzuekin osatuz eta dauden baliabideekin lortu daitezkeen lehentasunak ezarriz.

Ondorioak

Ez dago (eta ez da egongo) iraganaren kontakizunaren eztabaida behin-betiko ebatz dezakeen arbitro aseptikorik, ebazpen hori denek onartzeko moduan. Baina bada, gutxienez, gertaeren erregistroa zehaztasunez ezartzeko neurri objektibo bat: giza eskubideen urraketa. Horrek izan behar du, itzulingururik gabe, beharrezko argitze-prozesuaren abiapuntua.

Memoria, definizioz, poliedrikoa da. Horrek esan nahi du, ziur asko, ezingo dela alde guztiak asebetetzen dituen kontakizun bakarrera iritsi. Zentzu horretan proposa eta bultza daitekeena da herritarren eta adituen eskura dauden askotariko testuak eta materialak sortzea, gertaerak ikuspuntu desberdinetatik zehazki ezartzeko, genero-ikuspuntua barne hartuta, inor kaltetzen ez duen (baina inor asebetetzen ez duen) azaleko eremuan geratu gabe, horrek gertatutako guztia aitortzea saihestuko luke eta. Kontakizun edo historia erkidea, egunen batean lortzen bada, bidearen helmuga izango da eta ez martxan jartzeko aurrebaldintza.

Beste kasu batzuetako esperientziagatik dakigunez, interesgarriena da elkarlanerako ekimenak maila lokalean abian jartzea. Honela, denek erkide gisa aitortzen duten gunean libreki adierazitako hainbat kontakizun daudela onartuz, arreta gehiena jarri beharrean bakea zergatik hautsi zen eta iraganean indarkeria zergatik hasi zen erabakitzean, ahalegin nagusiak izan behar du galdera honi erantzunak bilatzea: nola bizi gaitezke denok elkarrekin bakean eta lurralde berean gaur eta bihar?".

1.2.2. Legealdiaren amaieran Bake eta Bizikidetza Plana baloratzeko kanpo-txostena (https://goo.gl/My3Grr)

"Eremu horretan esanguratsua izan da Gogora, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua martxan jarri izana. Zuzendarien Kontseiluak egin zuen lehenengo bileran (2015eko urriaren 19an) Institutuaren 2016ko jardun-plana onartu zuten (18 proiektu zituen), eta 2017-2020rako Jarduera Plana onartzeko prozesuari ekin zioten.

Harrezkero denbora gutxi igaro den arren, Gogora Institutua ikusgai egin da EAEko testuinguruan; argi azaldu ditu zeintzuk diren beraren egiteko bereziak, eta dagoeneko beste ekimen batzuk ere jarri ditu abian. Ekimen horietako bat EAEko museoak antolatzeko proiektu bat da (Gernikako Bakearen Museoa, Aieteko Bakearen eta Giza Eskubideen Etxea eta aipatu dugun Me-

moriarako Zentroa). Beste alde batetik, oinarrizko adostasun politikoa lortu du, iraganari eta memoriari buruzko eremu bakoitzean jarduera eta azterketa zehatzak egin ahal izateko.

Gogora Institutuak erreferentzia nagusitzat hartu du indarkeria eta giza eskubideen urraketak ezin direla zuritu, eta oinarritzat hartu ditu esklusiorik eta berdintzerik ez egiteko printzipioak. Handik begiratu nahi dio azken mendeko memoriari. (...)

Institutuaren lehenengo etapa horretan lortu dituzten emaitzak –bereziki, Memoria Plazarekin lotutakoak eta Elgoibarren kolunbarioa sortu izana– kontuan hartzen baditugu, ondorioztatzekoa da «plaza publikoa» bereganatu, eta konfiantza sortu dutela eragile politikoen eta sozialen artean. Horren frogatzat har daitezke azaroaren 10ean, Memoriaren Egunean, egin ziren ekitaldiak, aurreko urtearekin erkatuta laukoiztu egin baitzen parte hartu zuten udalen kopurua. Gure ikuspegitik, Idazkaritzak egin duen lana gainerako eragile politikoek aintzat hartu izan ez balute, edo aurreko jarduketek konfiantza sortu izan ez balute, nekez lortuko ziratekeen ageriko aurrerapen horiek.

Kapitulu honetan behin eta berriro aipatu dugun paralisia ahaztu gabe, Gogorak etorkizunari begiratzen dio, eta sinetsita dago euskal testuinguruan erreferentzia-erakunde modura bermatzea lor dezakeela. Aurreko urteetan gai horiekin lotuta garatu diren gainerako ekimenak aintzat hartuz eta elkarrekintza koordinatua eginez lortu nahi du helburu hori. Institutuaren helburu praktikoa ahozko lekukotasunetan espezializatzea da, eta Euskal Herriko kasuan erreferentzia-liburutegia izatea."

1.3. Ondorioak

Urte eta erdiko epean, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuak betearazpen-maila altua lortu du bere Zuzendaritza Kontseiluak onartutako 2015-2016ko Jarduera Programan aurreikusitako proiektuetan. Horrez gain, garrantzi handiko lau helburu nagusi betetzea lortu du:

·Azpiegitura. Urte eta erdiko epe honetan, Gogora Institutuaren oinarrizko azpiegitura finkatu da: proiektuak, taldea, aurrekontua, eta kudeaketa-, ikerketa- eta dibulgazio-zerbitzuak. Sortu berria den erakunde honek oinarri sendoa dauka orain, datozen urteetako erronkei aurre egiteko.

·Aniztasuna. Martxan jarri zen lehen egunetik, Gogora Institutuak "parte-hartzea eta pluralismoaren adierazpena bideratzea" lortu du. Eta horrelaxe egin du, bai gizartearekin ezarri dituen loturetan, baita bere Zuzendaritza Kontseiluaren dinamiketan ere, adostasun-maila altua lortuta Kontseiluak egindako lau bileretan.

·Sozializazioa. Hemezortzi hilabete hauetan, eta batez ere Memoriaren Plaza ekimen ibiltariaren arrakastari esker, Gogora Institutuak memoria kalearekin eta herritarrekin lotzea lortu du erakusketa-karpa egon den herrietan. Gizarte-mailan memoriaren esanahia eta memoriako partaidetza ulertzeko orduan lagungarri izan da.

·Oinarri etikoa. Halaber, aldi honetan memoriaren politika publikoa bideratu ahal izan da (1) bizikidetza demokratiko eta inklusiboa lortzeko, (2) indarkeriazko forma ezberdinen arteko era guztietako parekatze konpentsagarriak baztertuta, eta, (3) bereizkeria edo hutsunerik gabe, horietako bakoitzari buruzko gogoeta kritiko eta autonomoa sustatuta.

Jardueraren balantze honen lau lorpen horiek estrategikotzat jo daitezke, eta, horrexegatik, hain zuzen ere, lagundu dute 2017-2020ko proiektuko oinarririk sendoenetako bat sortzen.

2. Gogora Institutuaren abiapuntuak

Gogora Institutuaren Jarduera Planeko bigarren puntu honetan hitzez hitz jaso da izenburu berarekin 2015-2016ko Jarduera Programako proiektu zehatzen deskribapenaren aurretik agertzen den testua. Testua hitzez hitz jasotzeko arrazoiak bi izan dira: lehenik eta behin, denbora gutxi iragan denez –urtebete eta erdi–, abiapuntuak oraindik ere berdinak dira; bigarrenik, atal honetan egindako azterketak adostasun handia lortu zuen Gogora Institutuaren Zuzendaritza Kontseiluan batzen diren ikuspegien aniztasunean.

4/2014 Legeak, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortzekoak, eta Gogora Institutuaren estatutuek argi eta garbi zehaztu dute jarduteko esparru orokorra. Jarduera planak garatu beharreko esparrua mugatzen du bi horien edukiak, beraz. Hori abiapuntu hartuta, puntu honetan Gogoraren proiektuaren «oinarriak» eta «gakoak» nabarmentzen dira.

2.1. Oinarriak

2.1.1. Printzipioak

Gogora sortzeko Legearen zioen azalpenak abiapuntua definitzen du, eta egiaztapen enpirikoa esplizitatzen du horrek:

·Ez dago bi memoria berdin-berdinak. Memoria publikoa, beraz, eraikitze gatazkatsu, dinamiko eta poliedrikoa da.

Oinarri horren gainean, dio legeak, Memoriaren politika publiko batek bi printzipio handi konbinatu behar ditu, batera ekarri:

·Erantzukizun etiko eta politikoa bereganatu behar du: oroitzea, oroitzapena egitea, elkarbanatzea eta transmititzea memoria demokratiko bat.

·Parte-hartzea eta pluralismoaren adierazpena bideratu behar ditu memoria eratzean.

2.1.2. Gogora Institutuaren xedea eta helburu orokorrak eta berariazkoak

Legeak hitzez hitz dioenari jarraiki, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren eginkizun nagusiak:

·Erreskatatu, nabarmendu, oroitu eta transmititu behar ditu indarkeriazko gertakari larrien erdian duintasuna, berdintasuna, askatasuna eta abar defendatzeko borrokatu ziren balio eta ahalegin demokratikoak.

Helburu orokorrei dagokienez, legearen zioen azalpenak lehen helburuaz eta azken helburuaz hitz egiten du:

·Lehen helburua da herritarren arteko elkarrizketa sortzaile bat bideratzea, sustatzea eta adieraztea, iraganeko esperientzia sozial eta politikoki traumatikoetan elkarrekin bizi diren memorien arteko elkarrizketa bat.

·Azken helburua da laguntzea agora bat eraikitzen, dinamikoa eta emankorra, plaza publiko bat, balioen topagune sozial bat, berdintasun maila handiagoak lortzeko. Askatasuna eta demokrazia.

Artikuluetan, legeak berariazko lau helburu ezartzen ditu, eta honela adierazten ditu:

·Ekarpen kualitatiboa egitea diseinatzen, sustatzen, garatzen eta gauzatzen euskal gizartearen askatasunaren aldeko borrokaren, giza eskubideen bermearen eta bizikidetza demokratikoaren oroimenean funtsezkoak diren balio etikoei eta printzipio demokratikoei buruzko politika publikoa.

- ·*Gure herriak askatasuna eta demokraziaren garapena defendatzen hainbat hamarkadatan mantendu duen prozesua gogoan, sustatzea etengabeko oroitzapena egin dadin herritarrek prozesu hura ezagutzea, ulertzea eta kontzientzia hartzea bermatzen duten balio politiko eta sozialez.*
- ·*Gordetzea, garatzea eta zabaltzea memoriak eragin duen ondare kolektiboa, bizikidetza demokratikoaren oinarri diren balioen eta printzipioen defentsarena, biktimen lekukotasunean alderdi ordezkaezin bat duena.*
- ·*Institutuak bultzatu egingo du giza eskubideak eta bakearen balioak zabaldu, sustatu eta defendatzeko lana.*

2.1.3. Eginkizunak eta zerbitzuak

Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren lehen jarduera-proiektu hau egituratzeko orduan, hiru erreferentzia eduki behar ditugu gogoan. Lehen biak legearen testuan jasota daude, eta hirugarrena Gogora Institutuaren Estatutuetan.

A) Eginkizun nagusiak

- ·*Institutuaren eginkizun nagusia da gestionatzea egiari eta justiziari buruzko memoriaren balio demokratiko eta etikoak gordetzeko, ikertzeko, ezagutzera emateko eta haietan hezteko lana, baita bultzatzea eta bermatzea herritarrek ondare horren mantentze-lanetan parte har dezaten ere.*
- ·*Autonomia Erkidegoko sektore publikoan dauden organo, zerbitzu edo entitateen jarduna koordinatzea, definitu den politika publikoarekin zerikusia duen bezainbatean, eta kooperazioa eta lankidetza bultzatzea beste edozein administrazio edo instituzio publikorekin.*
- ·*Institutuak arreta berezia jarriko du bere eginkizunak betetzerakoan instituzio publikoekin eta izaera pribatuko entitateekin eta haren eginkizunetan interesa duten elkarteekin lankidetzan jarduteko, gizartearekin ahalik harreman handiena izateko bidea bermatuz.*

B) Berariazko eginkizunak

- ·*Gogora Institutuak, gainera, berariazko eginkizun hauek ere garatu beharko ditu: oroitzapena, kontserbazioa, ikerketa, prestakuntza, parte-hartze eta zabalpena, eta integrazio eta kontsulta.*

C) Zerbitzuak

Gogora Institutuaren barneko antolamendua, aipatutako helburu eta eginkizunak betetzeko, hiru zerbitzu hauen inguruan egituraturik dago: kudeaketa, ikerketa eta zabalpena.

2.1.4. Legeak ezarritako bestelako argibideak

Legearen zioen azalpenak kontuan hartu beharreko hainbat alderdi nabarmentzen ditu, balio kualitatibo handiko orientazio-argibideak baitira.

- ·*Memoriaren eskubidea gizarte osoari dagokio, herritarrak dira-eta historiaren, oroipenaren eta memoriaren gordetzaile eta oinordeko naturalak. Ahazteak ezinezko egiten du errekonozimendua, iraganaren bertsio bat inposatzen du eta hutsune etiko bat sortzen du. Haren aurrean, herritarrek memoria demokratikoaren ezagutza historiko ez-neutral bat izateak bidea ematen du irizpide propioak lortzeko eta, gainera, libreago egiten ditu herritarrak.*
- ·*Horiek horrela, memoriaren eta bizikidetzaren politika publikoa ez da biktimei begira bakarrik egiten, herritar guztiei begira baizik, haien erantzukizuna eskatzen baitu. Horrela egiten ez bada, biktimak bakarrik gelditzen dira haien oroitzean eta biktima izan ez direnak memoria kolektibotik kanpo geratzen dira. Memoriaren, bizikidetzaren eta giza eskubideen institutu ba-*

tek deuseztatu behar du biktimen eta herritarren arteko banaketa hori. Banaketa horrek egoera horretan ixten du biktima, betiko itxi ere, eta ikusle hutsa bihurtzen du herritarra. Memoriaren zentro batek ibilbide etiko bat iradoki behar du, herritarrek parte hartzeko ibilbide bat.

·Memoriak gordetzen duen ondare demokratikoak oinarri izan behar du, gizartearen bizikidetza demokratikoarena; salaketa izan behar du, sufrimendu bidegabearen erantzuleena, eta bultzatzaile izan behar du, balio etiko eta printzipio demokratikoena.

·Memoriaren gestioa ezin da mugatu, bestalde, oroigarri, plaka, eskultura edo mural bat ipintzera edo data bat ezartzera. Oroitzeak ikusgaiak beharko ditu, bai, baina gogoeta bat gehitu beharko da memoriaren sorreraren, iraunkortasunaren eta indarraldiaren dinamismoaz. Hori da Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren desafio handienetako bat.

·Aldarrikapen unibertsala inspiratu zuten giza eskubideen eta balioen sustapena eta defentsa tresna baliotsuenetako bat izango da Euskadin bizi izandako indarkeria traumatikoko esperientziak berriz gertatuko ez direlako bermea lortzeko.

2.2. Balio erantsiko gakoak

Zailtasunei egoki aurre egin nahi badiegu, ezagutu behar ditugu aurretik. Horregatik, gure herrialdearen testuinguru zehatzean memoriaren politika publiko batek aurre egin beharko dien zailtasunak lehen momentu honetatik bertatik identifikatzea komeni da. Zentzu horretan, bi arazo-gune handi ikus ditzakegu: batetik, iraganaren irakurketari dagokionez dauden desadostasunak; eta bestetik, memoriaren politika publikoak proiektatzean sentsibilitate politiko ezberdinak egotea.

Baina arazoa dagoen tokian aukera ere aurki dezakegu. Konplexutasun horri heltzeko irizpideak azaltzea lagungarria izan daiteke, orobat, adostasuna oinarri duten memoriaren politika publikoak bultzatzeko akordioa errazteko, betiere ikuspegi integratzaile eta inklusibo batez. Hurrengo bi atalotan zailtasun horiek Gogora Institutuaren etorkizunerako balio erantsi gisa kokatzen saiatu gara.

2.2.1. Arazo nagusia, irizpide nagusia

Iraganaren kudeaketa bizikidetza berreraikitzeko prozesu baten zatirik konplexuena da. Memoria iraganaren kudeaketaren funtsezko zatia da. Iraganean aurkituko dugu erruaren eta erantzukizunaren diagnostikoa, jasandako mina eta sufrimendua eta, horrekin batera, gertatutakoaren kausen eta jatorriaren gaineko irakurketa ezberdinak. Konplexutasun hori onartu beharra dago, eta berdin ere onartu behar dugu ezinezkoa dela iraganaren interpretazioari buruzko erabateko akordioa lortzea. Hala eta guztiz ere, adostasun-aukera posible izateko minimo batzuk finka daitezke.

Legearen testuak honela dio memoriaz: "Gogoeta kritiko bat elkarbanatzeko borondateari erantzuten dio, giza eskubideen urraketa iraunkor eta sozialki traumatikoa ekarri zuten gure historia berriko gertaerei buruzko gogoeta kritiko bat2. Horrenbestez, pluralean aipatzen du gure historia traumatikoa. "Gertaerez" hitz egiten du. Jarraian, esplizitu egiten ditu: "Azkeneko ehun urtean, euskal gizarteak gutxienez indarkeriak markatutako lau esperientzia traumatiko sufritu ditu: Gerra Zibila, diktadura frankista, ETAren terrorismoa eta legez kontrako antiterrorismoak".

Lerrokada horietan dago ziur aski Gogora Institituak aurre egin behar dion gairik konplexuena. Agian horregatik ere bertan dago haren aukera nagusia. Institutuak gertaera traumatiko ezberdinen memoria kudeatu behar du; irakurketa dibergenteak dituzte horiek, eta giza baliabideak eta, zehazki, bizitzeko eskubidea urratzeko balantze dramatikoa dute lotura komun modura.

Legearen testuak hauxe ere gehitzen du: "Ezberdinak izanik ere, badute laurek lotura komun bat: bidegabeki jasandako sufrimendua, eta egoera okerrenetan ere bizikidetza demokratikoa eta

giza eskubideen defentsan, bakean eta askatasunean oinarritutako gizarte bat eraiki eta defendatzeko ahalegina".

Gure testuinguru soziopolitikoan, konfiantzarik ezeko bi gune sortzen eta kontrajartzen ditu gertaera traumatiko horien kudeaketak: batetik, indarkeriazko gertakari batzuk beste batzuk orekatzeko, justifikatzeko, diluitzeko edo minimizatzeko beldurra; eta bestetik, indarkeriazko gertakarien arteko ezberdintasunak biktimen edo memorien artean bereizteko erabiltzeko beldurra. Gogora Institutuaren etorkizuneko gakoa gurpil zoro hori bertutezko gurpil bihurtzea da.

Legearen testuak berak konplexutasun horri heltzeko kontzeptu etikoen esparru bat eskaintzen du: "Euskadin jasandako sufrimendu bidegabearen memoria gordetzea da egin daitekeen zerbitzurik onena etorkizunean bizikidetza duinago, justuago eta libreago bat izan dadin, baldin memoria hori (1) era barneratzailean eta (2) kausen berezitasuna haiek beren artean parekatu gabe mantenduz gordetzen bada; zerbitzurik onena (3) irizpide kritikoz eraturiko gizarte batentzat, gizarte sendo batentzat gerraren, totalitarismoaren, terrorismoaren eta edozein indarkeriaren edo giza eskubideen urraketaren mehatxuaren aurrean".

Legearen testuak ematen duen berariazko orientazio horri esker irizpide zuzentzailea adieraz dezakegu, hiru jarraibide nagusi barne hartzen dituena:

- *Memoriaren politika publikoa (1) bizikidetza demokratiko eta inklusibora orientatzea, (2) indarkeriazko forma ezberdinen arteko era guztietako parekatze konpentsagarriak baztertuta, eta, (3) bereizkeria edo hutsunerik gabe, horietako bakoitzari buruzko gogoeta kritiko eta autonomo bat sustatuta.*

2.2.2. Balio erantsian bihur daitekeen zailtasun bat

Gogora Institutuak aurre egin beharreko bigarren arazoa aniztasunaren kudeaketa da. Aniztasuna konplexutasuna eta aukera da. Pluralismoa da aniztasunaren konplexutasunari heltzeko aukera. Pluralismo demokratikoarekiko konpromisoa da balio erantsiko gakoa. Legearen testuak ikuspegi hori biltzen du memorien aniztasuna, haien gatazkakortasuna eta pluralismoaren aldeko apustua espresuki onartzen baititu:

"Memoriak ahalbidetzen digu gertatutakoaren oroipena presente izatea. Memoria gertaera objektiboen erreferentzian oinarritzen da, oroitzen denaren parte diren gertaera objektiboetan, baina modu subjektiboan eratzen da pertsona bakoitzarengan. Ez dago bi memoria berdin-berdinak. Memoria publikoa, beraz, eraikitze gatazkatsu, dinamiko eta poliedrikoa da". Horregatik, legearen testuak honela dio: "parte-hartzea eta pluralismoaren adierazpena bideratu behar ditu memoria eratzean".

Jarraian, legearen zioen azalpenak pluralismo demokratiko baten jokalekua etikoki mugatzen du: "Memoriaren arteko elkarrizketa aske eta plural honen kudeaketak muga bakarra du: babestu behar ditu gutxieneko demokratiko batzuk. Urraketa-kategoria berdinen biktimek duten eskubide-berdintasunaren printzipioa aintzat hartuz, memoria ezin da erabili gertakariak baztertzeko eta erkatzeko. Ezta terrorismo, indarkeria edo giza eskubideen urraketaren ezein adierazpide legitimatuko lukeen historia bat berridazteko ere. Alderantziz, urraketa haien salaketarik sendoena da, giza duintasunaren goreneko baliori begira egiten baita, egia eta justizia helburu, baita balio horren ondorio diren eskubideei eta askatasunei begira ere".

Azkenik, zera ere gehitzen du: "Eusko Legebiltzarrean lortu berri diren zenbait adostasun garrantzitsurekin bat etorrita, memoriaren eta bizikidetzaren politika publikoak oinarrian izan behar du 'biolentziaren bidegabekeriaren aitortzea, sortutako minaren eta biktimen duintasunaren aitortzea, biktima guztiek egiarako, justiziarako eta erreparaziorako eskubidea dutelarik".

Nabarmendutako alderdi horiek oinarri hartuta, balio erantsiko bigarren gako bat adieraz dezakegu Gogora Institututik egin beharreko aniztasunaren kudeaketaren inguruan:

- *Memoriaren politika publikoarentzat iraganaren oroitzapenari eragiten dion memoria-ondare baliotsua da aniztasuna; halaber, orainean zein etorkizunean pluralismoa errespetatzeko konpromiso pedagogikoaren oinarria ere bada, eta gerra, totalitarismoa, terrorismoa eta indarkeria eta giza eskubideen urraketa oro baztertzen du.*

3. Eusko Jaurlaritzako bizikidetza-politiken elementuak, **Jarduera Plan honetan islatu direnak**

Aurreko bi puntuetan, batetik, orain arte Gogora Institutuak egindakoaren aurrekariak eta ebaluazioa eguneratu dira, eta, bestetik, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren oinarriak errepasatu dira. Hori guztia kontuan hartuta, atal honetan berariaz identifikatu da Eusko Jaurlaritzako bizikidetza-politika publikoetako zein parametrok duten eragina Jarduera Plan honetan.

Ikuspegi metodologikotik erreparatuta, Eusko Jaurlaritzaren 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana eta Gogora Institutuaren Jarduera Plana ildo beretik doaz egiturazko elementu batzuetan. Partekatzen dituzten parametroak honakoak dira: oinarri aurre-politikoak, planaren xedea, zentzu-batasuna, lan-metodologia, jarduera esparruaren egitura eta, azkenik, jarduera-eremuen muga, aipatu bizikidetza-planarekin lotuta.

3.1. Oinarri aurre-politikoak

Jarduera Plan hau diseinatu, sustatu eta garatzeko orduan bi oinarri aurre-politiko izan dira euskarri nagusiak: printzipio etikoa eta printzipio demokratikoa.

- **Printzipio etikoa.** Plan honek giza duintasunaren balio gorena eta duintasun hori lortzeko beharrezkoak diren giza eskubideen defentsa eta sustapena hartzen ditu oinarri, eta baita elkartasunarekiko eta giza eskubideen urraketen biktima izan direnen eskubideekiko konpromisoa ere.
- **Printzipio demokratikoa.** Plan honek printzipio demokratikoarekin duen lotura terrorismoa eta indarkeria forma oro alde batera uzteko konpromisoan islatzen da, eta baita askatasunaren, aniztasunaren, elkarrizketaren, eta bizikidetza adiskidetsu eta normalizatuaren aldeko konpromisoan ere.

3.2. Xedea

2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak eta Gogora Institutuaren 2017-2020ko Jarduera Planak xede berbera dute. Ondorioz, gauza bera esaten dute biek ere. Lehenengoan, “gizarte-topaketarako helburua” aipatzen da, eta, bigarren honetan, bestetik, “memoriarako plaza publikoaz” ari gara. Bi kasuetan planteatzen dena proiekzio berbera da: gizarte bat non, bizikidetzari begira, hura osatzen duen sentsibilitate-aniztasunerako espazio publiko bat bilatu behar duen.

Formulazio horiek maila altuagoko erreferentzia bati buruz ari dira: bizikidetza adiskidearen idealaren hurbilketari buruz, hain zuzen ere. Gogora Institutuaren 2017-2020ko Jarduera Planaren helburua da, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortzeko Legearekin bat, gizarte-topaketarako plaza publiko bat sortzen laguntzea, non sentsibilitate politiko guztiek

izango duten beren tokia, ahotsa eta partaidetza. Eta bizikidetza adiskidea lortu nahi da, baita iraganera begiratzeak etorkizunean duen eraginean ere.

3.3. Planaren zentzu-batasuna

Jarduera plan bat egitea justifikatzen duen helburu metodologikoa zera da: ekimen-multzo bat antolatzea, helburu, printzipio, irizpide eta jarduera nagusiak zentzu-batasun berean oinarrituta. Plan honen zentzu-batasuna enpatia hitzak zehazten du.

2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren azpititulua honako adierazpen hau da: “gizarte-topaketarako helburua, enpatiaren aldeko hautua”. Jarduera Plan honen azpititulua, bestalde, honakoa da: “memoriarako eta enpatiarako plaza publikoa”. Jarduera Plan honen xedea memoriaren ikuspegi guztiak barne hartuko dituen plaza publikoa eratzea da. Enpatiaren aldeko hautua behar-beharrezkoa da besteen memoriak ere bere tokia izan dezan.

Memoriarekin lotuta, enpatia lagungarri zaigu guztiz norberarena, pertsonala eta subjektiboa den ikuspegi bat beste begirada, bizipen eta errealitate batzuen interpelazioarekin alderatzeko eta osatzeko. Plan honetan biktimei buruz hitz egiten denean, beharrezkoa da enpatiaren aldeko hautua egitea. Eta gauza bera memoriari buruz ari garenean ere, edo iragana argitzeari buruz, autokritikari buruz eta hezkuntzari, berdintasunari edo elkartasunari buruz. Kasu guztietan, beste pertsona batzuen errealitatea dago atzean, eta, beraz, beharrezkoa da haien errealitatea ulertuko duen ikuspegia.

Iraganari buruzko hausnarketa eta memoria kritikoa sustatuko dituen ariketa hori gizarte- eta politika-mailan egin nahi bada, gizarteak gai izan behar du bere herrikide batzuek jasan zuten bidegabeko sufrimendua aitortzeko. Enpatia ezinbestekoa da bizikidetza adiskide eta normalizatua lortzeko.

Enpatiaren aldeko hautua da, beraz, Jarduera Plan honen eta Eusko Jaurlaritzako bizikidetza -politika guztien zentzu-batasuna 2017-2020 legealdian. Bertako ekimen guztiak batzen dituena, izan ere, enpatiarako gaitasuna duen gizartea (eta politika) sustatu eta uztartzea da. Hau da, gizarte-topaketarako eta bizikidetzarako gaitasuna duen gizartea.

3.4. Lan-metodologia

Jarduera Plan hau sustatu eta kudeatzeko lan-metodologiak erreferentziazko irizpide jakin batzuk eta funtzionamendurako jarraibide zehatz batzuk betetzen ditu.

3.4.1. Erreferentziazko irizpideak

- **Nazioarteko estandarrak.** Nazioarteko zuzenbide humanitarioari, giza eskubideei, Nazio Batuen arauei eta biktimen, bake-prozesuen eta adiskidetzearen arloetan dauden nazioarteko estandarrei hobekien erantzuten dieten erabakiak aintzat hartzea litzateke plana kudeatzeko irizpide gidatzailea.
- **Adostasuna.** Zeharkako adostasuna bilatu eta lortzea izango da plana kudeatzeko bigarren irizpide gidatzailea. Adostasun horrek gure errealitate soziopolitikoaren aniztasunari erantzun beharko dio, esparru politikoan zein erakunde arteko esparruan.

3.4.2. Jardunbideak

Honako jardunbide hauek gidatzen dute 2017-2020rako Gogoraren Jarduera Planak:

- ·Planean bildutako jarduera guztiak garatzeko orduan genero-dimentsioa txertatzea.
- ·Herritarrek Planarekin erlazionatutako politika publikoetan parte hartzeko bideak aztertu, proposatu eta/edo erraztea.
- ·Lehentasuna ematea gizarte-erakunde guztiekin eta, bereziki eta oroz gainetik, Eusko Legebiltzarrarekin lankidetzan aritzeko espazioei.

3.5. Jarduera-esparruaren egitura

Eusko Jaurlaritzak aurreko legealdian aurkeztutako eta Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuko Zuzendaritza Kontseiluak onartutako proposamenean oinarrituta, Gogora Institutuak sustatu eta garatuko dituen proiektuak hiru motatakoak izan ahalko dira: “Memoria Historikoaren” garaiari buruzko proiektuak, “Oraintsuko Memoriarekin” lotutako proiektuak, eta bien zeharkako proiektuak. Hiru ardatz horietan, proiektuak hiru kategoriatan sailkatzen dira: kudeaketa, ikerketa edo dibulgazioa.

3.5.1. Zeharkako proiektuak

Beren izaeraren ondorioz denboraren parametrotik kanpo dauden proiektuak dira. Beren egitura-, azpiegitura- edo tresna-izaera dela-eta, Memoria Historikoaren garaia nahiz Oraintsuko Memoriarena lantzen duten jardueretan aplika daitezke.

3.5.2. *Memoria Historikoa*ri buruzko proiektuak (1936-1975)

Memoria Historikoari lotutako denbora 1936 eta 1975 artekoa da; horren barnean sartzen da Gerra Zibilari eta Diktadura Frankistari lotutako memoria. Horrela, bada, 52/2007 Legeak –hots, Memoria Historikoarenak– aintzat hartutako aldiarekin bat dator.

3.5.3. *Oraintsuko Memoria*ri buruzko proiektuak (1960-2015)

Terrorismoaren biktimen legeek ezartzen duten denbora-esparru berean kokaturik dago Oraintsuko Memoria. ETAren adarren terrorismoa, legez kontrako kontraterrorismoen bestelako kapituluak eta motibazio politikoko testuinguruan eragindako giza eskubideen urraketak izandako denbora historikoak mugatzen du aipatutako esparrua.

3.6. Jarduera-eremuen muga 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planarekin lotuta

Gogora Institutuaren 2017-2020rako Jarduera Plan hau onartzeko prozesuarekin batera, martxan daude, halaber, Eusko Jaurlaritzako 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana onartzeko lanak. Atal honetan, bi planifikazio-tresnen arteko jarduera-eremuak mugatu eta osatzen dituen egitura azaldu dugu.

1. taula. Gogora Institutuaren eta Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiaren eremuen mugaketa

Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana 2017-2020	Gogora Institutuaren Jarduera Plana 2017-2020
I. Indarkeriaren amaiera antolatua, duela gutxi gertatutakoaren memoriari lotuta Jarduera-eremu horrek barne hartzen ditu ETA armagabetzen eta desegiten laguntzera bideratutako ekimenak, eta baita iraganean terrorismoa, indarkeria edo giza eskubideen urraketa eragin duen guztiaren inguruko hausnarketa kritikoa eta autokritika egiteko prozesuak bultzatzera bideratutako ekimenak ere.	**I. Memoria Historikoa eta aldi horretan izandako biktimei eman beharreko aitortza bere osotasunean tratatzea** Memoria Historikoaren garaiaren eta gure garaiaren artean jarritako distantziaren ondorioz, oroipenerako, kontserbaziorako, ikerketarako, parte hartzeko edo hedapenerako jarduerak egiten dira gehienbat, hura lantzeko. Beste modu batera esanda, memoriaren politika izaera hartzen dugu kontuan, Gogoraren politika dena.
II. Giza eskubideen urraketak argitzeko txostenak Hertsiki giza eskubideen urraketei eta biktimengan izandako eraginari eta ondorioei eragiten dieten egitateak argitzean zentratutako azterlanak eta ikerketa-lanak egitea litzateke. Txostenak egin ondoren, Gogorari helaraziko zaizkio, txostenen dibulgazioa kudeatzeko.	**II. Memoriari buruzko ikerketak eta proiektuak** Memoriaren zentzu zabalean zentratzen diren eta giza eskubideen urraketak argitzera mugatzen ez diren ikerketak, proiektuak, bekak eta abar lirateke. Gure gizarteak iraganean bizitako indarkeria-egoera traumatikoekin batera doazen errealitate eta balio sozio-politiko positibo zein negatiboei buruzko lanak lirateke.
III. Biktimen arloko politika publikoak kudeatzea Atal honetan lantzen dira erakunde terroristen biktimei eta motibazio politikoko indarkeria egoeran giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimei laguntzeko politikak eta haiei aitortza eta ordaina ematekoak. Era berean, bizikidetza eraikitzen laguntzea helburu duten ekimenak ere lantzen dira.	**III. Biktimen lekukotasuna biltzea** Gogoraren beraren jarduera-eremu espezifikoa da erakunde terroristen, legez kontrako errepresioaren eta frankismoaren biktimen lekukotasuna biltzea, ikus-entzunezko euskarrian batez ere. Kasu bakoitzean, argi eta garbi bereiziko dira biktima bihurtu dituzten kausak.
IV. Espetxe- eta gizarteratze-politika berriak bultzatzea Idazkaritzaren beraren jarduera-eremua da espetxe- eta gizarteratze-politika berria adostera bideratutako proposamenak, ekimenak eta kudeaketa-lanak bultzatzea, eta berariaz bildu da Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honetan.	**IV. Memoriaren sozializazioa: dibulgazioa eta parte-hartzea** Gogoraren erantzukizuna eta eskumena da memoriari buruzko dokumentu eta lekukotasun guztiez arduratzea, horiek sailkatzeko, artxibatzeko eta jendearen eskura jartzeko, dokumentazio zentro baten eta liburutegi baten bitartez.
V. Bizikidetzaren arloan agertuz doazen erronkei arreta eskaintzea eta erantzutea Idazkaritzaren egitekoa litzateke bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan agertuz doazen erronkei arreta eskaintzea. Errefuxiatuen egoerari, erlijioen eta kulturen arteko bizikidetzari, xenofobiari, nazioarteko terrorismoari, gorroto-delituei eta beste errealitate batzuei erantzun beharrak sortzen ditu erronka horiek.	**V. Socialización de la memoria: divulgación y participación** Memoria eta hura osatzen duten tokiak ezagutzera ematea eta gizarteak memoria hori aniztasunetik eraikitzeko parte hartzea barne hartzen ditu jarduera-eremu honek. Memoriaren Plana ekimenak erakusten du memoriaren funtzio pedagogiko hori: errepikatu behar ez dena eta sustatzea merezi duena gogora ekartzea.
VI. Bizikidetzaren, giza eskubideen eta herritarren parte-hartzearen aldeko kultura sustatzea Bizikidetzaren aldeko kultura sozial eta politikoa sustatzea eta horrez gain, giza eskubideekiko eta aniztasunarekiko errespetuan oinarritutako hezkuntza-programak sustatzea. EiTBrekin, Gazteriaren Kontseiluarekin eta gizarte-,hezkuntza- eta unibertsitate-arloko eragileekin zein nazioarteko eragileekin batera garatzen da jarduera-eremu hau.	**VI. Memoriaren balioak hezkuntzan txertatzea** Gogoraren beraren jarduera-eremua izateaz gain, bere erronka nagusietako bat da memoriaren dimentsio historiko eta etikoa hezkuntza- eta unibertsitate-esparruan txertatzea, horretarako egokiak diren tresna pedagogikoak erabilita eta hezkuntza-arloko eragileen adostasunarekin eta lankidetzarekin.
VII. Elkarrizketarako, lankidetzarako eta akordiorako espazioak sustatzea Idazkaritzaren egitekoa da erakundeak, gobernuak eta indar politikoak zein Legebiltzarreko indarrak bakearen, bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan lankidetzan aritzeko eta lan egiteko espazioak bultzatzea eta horiek sortzen laguntzea.	**VII. Erakundeen jardueren koordinazioa sustatzea memoriaren arloan** Hiru alderdi ditu jarduera-eremu honek: Euskadiko erakundeen eta memoriaren inguruko ekimenen arteko lankidetza, memoriaren inguruko udal politikak koordinatu eta bultzatzea, Memoriaren Eguna bultzatzeaz gain, eta memoriaren inguruko nazioarteko sare eta erakundeekin harremanetan egotea.

Bigarren zatia

Orientazio estrategikoa

1. Koordenatuak

Koordenatu nagusi jakin batzuen arabera zehazten dira 2017-2020 aldirako Gogora Institutuaren Jarduera Plan honen nondik norakoak. Hor dira irizpide gidari bat, bi erronka estrategiko eta helburu nagusi bat hiru jarduera-eremuetako bakoitzerako. Hori guztia “ibilbide-orri” gisa laburbilduta dago.

1.1. Irizpide gidaria

Jarduera Plan hau garatzean eta jarraian azalduko diren erronka, helburu eta jarduerei erantzuteko lanetan, honako irizpide gidaria gailenduko da:

- Jarduera Plan honek aniztasunaren partaide eta adierazpide izan behar du memoria osatzeko orduan. Memorien gaineko elkarrizketa aske eta plural honen kudeaketak muga bakarra du: ezin da erabili ez baztertzeko, ez gertaerak alderatzeko. Ezta gerra, totalitarismoa, terrorismoa edo inolako indarkeria-modu edo giza eskubideen urraketa legitimatuko duen historia berridazteko ere. Alderantziz, urraketa haien salaketarik sendoena da, giza duintasunaren goreneko balioari begira egiten delako, baita horren ondorio diren eskubideei eta askatasunei begira ere.

1.2. Lehentasun estrategikoak

Aurreko orrialdeetan adierazitako oinarri zehatzak ebaluatu eta identifikatzean, Gogora Institutuak bi lehentasun estrategiko nagusi dauzka datozen lau urteetarako: adostasuna eta sozializazioa.

- **Adostasuna.** Gure gizarteko sentsibilitate politiko ezberdinen arteko adostasun plural ahalik eta zabalena eduki eta indartzea, memoriaren politika publikoak garatzeko orduan.
- **Sozializazioa.** Gogora Institutua kalera eta herritarrengana memoriaren balio zehatz eta benetakoa hurbiltzeko erreferentziazko espazioa bihur dadin lortzea, horretarako bere gaitasun etiko eta hezitzailea sustatuz eta elkarrizketa, eztabaida eta gizarte-partaidetza bultzatuz.

1.3. Helburu nagusiak

Jarduera Plan honen jarduera esparruaren egiturak hiru eremu zehazten ditu: *izaera zeharkakoa* duten proiektuak, *Memoria Historikoa*ren aldiari buruzko proiektuak eta *Oraintsuko Memoria*ren aldiari buruzko proiektuak. Jarduera-eremu horietako bakoitzak, gainera, helburu nagusi bat dauka:

- **Zeharkako eremua**. Gogora Institutuaren proiektua sendotzea, eta, horretarako, kudeaketa-, ikerketa- eta dibulgazio-azpiegitura nagusiak finkatzea eta beste memoria-erakunde eta -ekimen batzuekin dauden lankidetza-eremuak eta sinergiak definitzea.
- ***Memoria Historikoa*ren eremua**. Memoria Historikoaren egiaren aitorpen instituzionala eta frankismo-garaiko biktimen memoriaren aintzatespen morala egiteko prozesuak burututzat jotzen laguntzea.
- ***Oraintsuko Memoria*ren eremua**. Udaleko erakunde, gizarte zibil, hezkuntza-sektore eta biktimekin gizartekotzea eta partekatzea Oraintsuko Memoriari buruzko elkarrizketa, baita horretaz egindako hausnarketa kritiko eta anitzaren gizarte-balio, balio etiko eta pedagogikoak ere.

2. taula. Gogora Institutuaren Jarduera Planaren irizpidea, lehentasunak eta helburuak

	Zeharkako proiektuak	Memoria Historikoari buruzko proiektuak	Oraintsuko Memoriari buruzko proiektuak
Irizpide **GIDARIA**	Memoria eraikitzeko beharrezko den elkarrizketa aske eta plurala kudeatzeko muga bakarra dago: ezin da erabili ez baztertzeko, ez gertaerak alderatzeko. Ezta gerra, totalitarismoa, terrorismoa edo inolako indarkeria-modu edo giza eskubideen urraketa legitimatuko duen historia berridazteko ere.		
Lehentasun **ESTRATEGIKOAK**	·**1. lehentasuna.** Gure gizarteko sentsibilitate politiko ezberdinen artean adostasun plural ahalik eta zabalena eduki eta indartzea, memoriaren politika publikoak garatzeko orduan. ·**2. lehentasuna.** Gogora Institutua kalera eta herritarrengana memoriaren balio zehatz eta benetakoa hurbiltzeko erreferentziazko espazioa bihur dadin lortzea, horretarako bere gaitasun etiko eta hezitzailea sustatuz eta elkarrizketa, eztabaida eta gizarte-partaidetza bultzatuz.		
Helburuak **OROKORRAK**	Gogora Institutuaren proiektua sendotzea, eta, horretarako, kudeaketa-, ikerketa- eta dibulgazio-azpiegitura nagusiak finkatu, eta beste memoria-erakunde eta -ekimen batzuekin dauden lankidetza-eremuak eta sinergiak definitzea.	Memoria Historikoaren egiaren aitorpen instituzionala eta frankismo-garaiko biktimen memoriaren aintzatespen morala egiteko prozesuak burututzat jotzen laguntzea.	Udaleko erakunde, gizarte zibil, hezkuntza-sektore eta biktimekin gizartekotzea eta partekatzea Oraintsuko Memoriari buruzko elkarrizketa, baita horretaz egindako hausnarketa kritiko eta anitzaren gizarte-balio, balio etiko eta pedagogikoak ere.

1.4. Laburbilduz, “ibilbide-orri” bat

Finkatu da hitz gakoa. Gogora Institutua duela urtebete eta erdi sortu zen. Emandako lehen urratsak itxaropenez beteta daude. Egindakoaren balantzeak lau lorpen handi utzi ditu agerian:

·bere proiektuaren, taldearen, aurrekontuaren eta zerbitzuen oinarrizko azpiegitura finkatu da;

·adostasun plural eta zeharkakoak josi ditu bere diskurtsoan eta ekimenetan;

·memoria kalearekin eta herritarrekin lotu du;

·eta iraganari buruzko hausnarketa kritikoak sustatu ditu.

EAEko Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuak datozen lau urteetan izango duen proiekzioak lau lorpen handi horiek finkatu eta hedatzea izan behar du helburu. Horixe da, hain zuzen ere, Jarduera Plan honen ibilbide-orria.

2. *Zeharkako* proiektuetarako ildo estrategikoak

2.1. Plangintza orokorra

Zeharkako proiektuen eremuan, Gogora Institutuaren lehenengo betebeharra Jarduera Plan honetan jasotako filosofia eta aurreikuspenak era egokian sustatu eta kudeatzea da. Zehatzago esanda, bi jarduera ardatz nagusi landu behar ditu:

- Alde batetik, kudeaketa, ikerketa eta dibulgaziorako azpiegitura nagusiak finkatu behar ditu. Hau da, bereziki erreparatu beharko die bere barne-antolamenduari, artxibo eta datu-baseen antolaketari, ikerketa-beka eta -programei, dokumentazio-zentro, liburutegi eta argitalpenen sendotzeari, eta dibulgaziorako eta komunikaziorako beste baliabide batzuei. Horren harira, Institutuaren erakusketa-proiektua (ibiltaria nahiz estatikoa) berariaz azpimarratu beharrekoa da. Izan ere, zuzenean lotuta dago Gogora Institutuak legealdi honetarako dauzkan bi lehentasun estrategikoetako batekin.
- Bestetik, zeharkako proiektuen jarduera-eremuan ardatz bat gailentzen da; hain zuzen ere, sen onetik datorren ardatza, zeina Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortzeko Legearen hitzez hitzeko irakurketatik ere badatorren. Lege honek Gogora Institutuarentzat berariaz zehazten dituen hiru funtzio nagusietako bat honakoa da:
    - *Autonomia Erkidegoko sektore publikoan dauden organo, zerbitzu edo entitateen jarduna koordinatzea, definitu den politika publikoarekin zerikusia duen bezainbatean, eta kooperazioa eta lankidetza bultzatzea beste edozein administrazio edo instituzio publikorekin.*

Horren harira, EAEko beste memoria-erakunde batzuekin lankidetzan eta koordinazioan aritzea lehentasuna izan behar da. Erakunde horien guztien artean sinergia bat sortzea izango da, beraz, datozen lau urteetarako zeregin estrategikoetako bat. Erakunde horien artean nabarmentzekoak dira Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroa, Gernikako Bakearen Museoa (baita Gernikako beste azpiegitura batzuk ere), eta Aieteko Giza Eskubideen Baliabide Pedagogikoen Zentroa, izaera ezberdina izanik ere gainerakoen osagarria baita.

Koordinazio, lankidetza eta osagarritasunaren bilaketaren grina hori, gainera, memoriaren politikan jarduten duten beste ekimen batzuetara hedatu behar da, udalerrietan, unibertsitateetan edo gizarte zibileko memoria-erakundeetan nahiz erakunde historikoetan. Halaber, nazioarteko memoria-erakundeekin batera sare-harremanak antolatzeko orduan ere aplikatu beharreko ildoa da. Koordinazioa, lankidetza eta osagarritasuna dira helburuak. Horien bidez sinergia bat sortzeko memoriaren politiketan.

Azken finean, bere proiektu orokorraren ikuspegitik erreparatuta, Gogora Institutuak bi helburu nagusi dauzka: finkatzea eta partekatzea. Proiektu propioa finkatzea: bere egitura, azpiegitura eta zerbitzuak; eta espazioak eta politikak partekatzea, modu eraikitzailean eta produktiboan, memoria jorratzen duten beste erakunde batzuekin.

Hori guztia egiteko, baliabideak ahalik eta zorroztasun handienaz kudeatzeko ahalegina egin beharko da. Gaur egun, gizartea krisialdian dagoen eta zailtasun ekonomiko garrantzitsuak pairatzen dituen garaiotan, funtsezkoa da sormenaren eta arduraldiaren ahaleginak areagotzeko konpromisoa hartzea, gutxiagorekin gehiago egin ahal izateko.

2.2. Helburu espezifikoak

Laburbilduz, Gogora Institutuaren zeharkako proiektuen eremuan, eta bere egitura ezartzen duten hiru kapituluak (kudeaketa, ikerketa eta dibulgazioa) kontuan hartuta, horietako bakoitzari dagozkion helburu espezifikoak honako hauek dira:

- **Kudeaketaren arloan:** Proiektu propioa finkatzea eta memoriaren beste erakunde batzuekiko osagarritasuna eta sinergia sustatzea.
- **Ikerketaren arloan:** Gogora Institutuak ikerketaren eta artxiboaren eremuan bere gaitasuna gara dezan oinarriak jarri eta baldintzak sortzea.
- **Dibulgazioaren arloan:** Beharrezko diren azpiegitura eta tresnak sortzea, Gogora Institutuak bere dibulgazio-funtzioa bete dezan.

2.3. Esangura estrategiko berezia duten proiektuak

Zeharkako proiektuen barruan sartu behar diren helburu eta jardueren artean bi dira bereziki azpimarratu behar direnak, kontuan hartuta zer-nolako garrantzi eta konplexutasuna duten, eta zer lotura duten adostasunaren eta sozializazioaren lehentasun estrategikoekin: EAEko beste memoria-erakunde batzuekiko osagarritasuna, eta erakusketa-estrategia.

2.3.1. EAEko beste memoria-erakunde batzuekiko koordinazioa eta lankidetza

EAEko beste memoria-erakunde batzuekiko osagarritasuna bilatu eta islatzea da Jarduera Plan honen lehentasuna, helburua eta proiektua. Ildo horretatik, Gogora Institutuak bere zereginen artean izango du gainerako erakundeei eskema bat proposatzea, erakunde bakoitzaren espezializazio-espazioak eta guztien arteko lankidetza-espazioak partekatu ahal izateko. Proposamen honek honako eskema hau izango du oinarrian, erakunde bakoitzeko espezializazio-eremu nagusiei dagokienez:

3. taula. Erakunde bakoitzeko espezializazio-eremu nagusiak

Erakundea	Espezializazio-eremu nagusia
·Gernikako Bakearen Museoa	·Gernikako bonbardaketa eta Memoria Historikoa
·Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroa	·Terrorismoaren biktimen memoria
·Gogora	·Memoria, bere osotasunean, eta Oraintsuko Memoria
·Aieteko baliabide pedagogikoen zentroa	·Giza eskubideen pedagogia

Hasierako eskema horrez gain, 4. taulako eskema ere aplikatuko da. Azken horretan, memoria-erakundeen arteko lankidetza- eta osagarritasun-eremuak zehazten dira. Bi taula horietan islatzen dena kontuan hartuta, espezializazio- eta lankidetza-ardatzak honela zehaztuko lirateke:

- Gogora Institutua Gernikako Museoarekin lankidetzan arituko litzateke, bere espezializazio-eremu nagusiarekin lotutako alderdietan: Gernikako bonbardaketa eta Memoria Historikoaren aldia.

- ·Gogora Institutua Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroarekin lankidetzan arituko litzateke bere espezializazio-eremu nagusiarekin lotutako alderdietan: terrorismoaren biktimen memoria.
- ·Gogora Institutua Aieteko Giza Eskubideen Baliabide Pedagogikoen Zentroarekin lankidetzan arituko litzateke bere espezializazio-eremu nagusiarekin lotutako alderdietan: giza eskubideen gaineko baliabide pedagogikoak sortu, bildu eta hedatzea.
- ·Gogora Institutuak, gainera, beste gizarte-erakunde batzuekin eta nazioarteko elkarte batzuekin lankidetzan eta koordinazioan aritzeko xedez jardungo luke, bere espezializazio-eremu nagusiarekin lotutako alderdietan: memoria, bere osotasunean, eta Oraintsuko Memoria.

4. taula. Erakundeen arteko lankidetzarako eremuak

Jarduera / Eremuak	Ikerketa	Dibulgazioa	Erakusketa
·Memoria historikoa	Gernikako Bakearen Museoa + Gogora	Gernikako Bakearen Museoa + Gogora	Gernikako Bakearen Museoa + Gogora
·Memoria, bere osotasunean, eta Oraintsuko Memoria	Gogora	Gogora	Gogora
·Terrorismoaren biktimen memoria	Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroa + Gogora	Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroa + Gogora	Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroa + Gogora
·Giza eskubideei buruzko pedagogia	Aieteko baliabide pedagogikoen zentroa + Gogora	Aieteko baliabide pedagogikoen zentroa + Gogora	Aieteko baliabide pedagogikoen zentroa + Gogora

Eskema hauen edukia zehaztean, zereginak ez dira edozein modutan esleitu. Sen ona dago atzean, baita aipatu erakunde bakoitzaren genesia eta autodefinizioa ere. Logikoki, abiapuntu irekia dute. EAEko memoria-erakundeen zuzendaritza-organoen artean aldatu eta hobetu daitezkeen proposamenak dira.

Baina argi dagoena da elkarrizketaren eta adostasunaren isla izan behar dela, koordinazioa, lankidetza eta osagarritasuna lortzeko, bestelako aukerak ez baitira zilegi ez politikoki, ez gizarte-mailan. Sinergia lortzea ezinbestekoa da, ez soilik baliabideen ekonomiaren ikuspuntutik, baizik eta baita etikari, gizarteari eta bizikidetzari erreparatuta ere.

2.3.2. Agiriak, artxiboak eta datu-baseak antolatzea

Agiriak, artxiboak eta datu-baseak antolatzeko proiektuak izaera estrategiko eta esanguratsua dauka. Izan ere, gizartearen aurrean zabalik egoteko asmoagatik gailentzen den erakundea da Gogora. Agiriak kudeatzeko lan hori barruranzko lana da. Hala ere, ezinbestekoa da Institutuak kanporako proiekzioa ere izan dezan zerbitzu gisa.

Horrenbestez, artxiboak ondo kudeatzea beharrezkoa da zerbitzu hau jendearen esku egon dadin, eta bere Liburutegia eta Dokumentazio Zentroa gure gizartearen aurrean erreferentziazko tresna bihur daitezen; hau da, azken finean hala nahi duen edozein pertsona edo erakundek izan dezan erakunde publikoek memoriari buruz dakitena eta daukatena ezagutzeko aukera.

Une honetan, hainbat erakunde, elkarte eta partikularren eskutik jasotako dokumentazio idatzizkoa eta ikus-entzunezkoa dago Institutuan, baita Institutuak berak sortutakoa ere (batez ere, ikus-entzunezkoak). Legealdiaren lehenengo zatian, edukiak kudeatzeko sistema burutu behar da, informazio hori guztia eta gerora iritsiko dena modu antolatuan eta digitalizatuan artxibatu ahal izateko. Agiri-mota bakoitzak behar duen tratamenduaren arabera, prozesu hori bi tresna informatikoaren inguruan egituratuko da:

- Liburutegia kudeatzeko sistema, ABSYSNET, liburutegi-proiektua antolatzekoa. Institutuan jasotzen diren argitalpen guztien erreferentzia bibliografikoa jasotzen du. Gaur egun, liburutegiko bilduman Oraintsuko Memoriari buruzko 498 erregistro daude (monografiak eta DVDak). Memoria Historikoari buruzko bilduma osatuko duten lanak aukeratzea izango da hurrengo urratsa.
- Gordailu digitala, DSPACE, Dokumentazio Zentroaren proiektua betetzeko. Institutuan jasotako eta sortutako datu-baseetako eta artxiboetako edukien informazioa biltzen du: lekukotasuna, fitxategiak, agiriak, txostenak...

Helburua erakundeek, memoria-elkarteek eta partikularrek emandako informazioa eta dokumentazioa zentralizatu eta antolatzea da, gero jendearen esku jartzeko. Helburu horrekin, beraz, hiru foru-aldundien eta tokiko memoriari buruzko ikerketa berariaz landu duten udalen artean koordinazioa ezarriko da. Halaber, eta helburu horiek betetzeko asmoz, EAEko memoria-erakundeekin harremanetan jarraituko da. Agiriak jaso eta hartzeko prozesu horrekin batera, jarduera protokolo bat ere egongo da.

Gogora Institutua Euskadiko Artxibo Historikoaren eraikin berean dago. Ikuspuntu sozialetik nahiz barne-ikuspegitik indargune garrantzitsua da hori. Gizarte-mailan, Euskadiko Artxibo Historikoak areagotu egiten ditu herritarrek edo elkarteek egin ditzaketen informazio-eskariei erantzuteko aukerak, batez ere Memoria Historikoaren eremuan. Barne-mailan, harreman horri esker bikoiztasunak saihestu eta sinergiak sortzen dira, jasotzen diren agiriak baloratu eta tratatzeko orduan. Hau da, azken finean, ibilbide luzeko balio estrategikoa dauka bi erakundeen arteko koordinazioak.

2.3.3. Erakusketa-estrategia

Memoriari buruzko erakunde batek adierazpen-diskurtso eta -proiektu propioak izan behar ditu. Tresna hori da, hain zuzen ere, plan honen bigarren lehentasun estrategikoari erantzuna emateko baliabide nagusietako bat: “kalera eta herritarrengana memoriaren balio zehatza eta benetakoa hurbiltzea, eta, horretarako, bere gaitasun etikoa eta hezitzailea sustatzea, elkarrizketa, eztabaida eta gizarte-partaidetza sustatu ahala”.

Hori dela eta, gaur egun erakusketa-ereduaren aldeko apustua egin baino lehen hausnarketa geldo eta bare bat egin behar da. Erakusketa-proposamen asko eta asko inauguratu eta hilabete gutxira zahartu eta iraungitzen dira, inbertsio garrantzitsuak egin ondoren. Hori dela eta, esperientziaz baliatu behar da, eta presazko erabakiak eta inprobisazioa baztertu.

Teknologia berriek –eta, horien barruen, ikus-entzunezko baliabideen eremu mugagabeak– guztiz eraldatu dute erakusketaren kontzeptua bera. Testuinguru horretan, erakuske-

ta-proposamen batek erakartzeko eta irauteko duen gaitasunari buruzko gakoak eta gizarte -sentsibilitateak dinamikoak eta aldagarriak dira. Ondorioz, ondo egituratutako hausnarketa geldoa egitea guztiz justifikatuta dago.

Gogora Institutuaren kasuan, zorionez, hausnarketarako denbora horrek ez du esan nahi memoriaren euskal erakundea erakusketa-proiekturik gabe geratuko denik. Eratu zen lehen egunetik, Institutuak Memoriaren Plaza erakusketa ibiltaria jarri du martxan, eta emaitza kuantitatibo eta kualitatibo garrantzitsua izan du, gizartean eta politikan jaso duen erantzunari erreparatuz gero.

Ondorioz, bi irizpide ezar daitezke Gogora Institutuak datozen bi urteetan erakusketa-alorrari nola helduko dion zehazteko: lehenik eta behin, Memoriaren Plaza erakusketa ibiltariarekin jarraituko da, eta, bigarrenik, epe ertaineko erakusketa-proiektuari buruzko azterketa-prozesu bat hasiko da.

·**Memoriaren Plaza erakusketa ibiltariarekin jarraitzea**

Lehenengo fasean, Gogora Institutuaren erakusketa-ardatz nagusia Memoriaren Plaza erakusketa ibiltaria garatzea izango da. Irizpide hori hasiera batean hurrengo bi urteetan aplikatuko da, baina beste bi urtez luzatu ahalko da, egiten den balantzearen eta dagoen eskariaren arabera.

Emaitza onak izan dituenez, proiektuaren edukia, funtsean, orain arte garatu den berbera izango da, baina beharrezko diren egokitzapenak egingo dira. Memoriaren Plazaren karpak bere ibilbide egiten jarraituko du udalerriz udalerri eta unibertsitate-campus batetik bestera, eta jarduera sozial, kultural edo ekonomikoko beste gune batzuetan ere jartzeko aukera zango da.

·**Epe ertainerako erakusketa-proiektuari buruzko azterketa-prozesua hastea**

Gogora Institutuko Zuzendaritzak erakusketa-proiektuari buruzko lantalde bat sortuko du, eta, bertan, hainbat adituk parte hartuko dute, aukerak aztertzeko. Helburua bi urteko epean proposamen bat zehaztea izango da, 2018an Gogora Institutuko Zuzendaritza Kontseiluan aurkezteko, Zuzendaritza Kontseilua arduratuko baita proposamena aztertzeaz eta aintzat hartzeaz.

Lehen azaldutakoaren ildotik, erakusketa-proiektu bat nola antolatu zehazteko, hausnarketa-prozesua ondo pentsatu eta partekatu behar da. Honako hauek dira ibilbide horri hasiera emateko abiapuntu batzuk. Irizpide orokorrak bete behar dira, batetik, eta erakusketa-espazioaren eta bisitarien arteko elkarrizketako irizpideak, bestetik.

Gogora Institutuaren erakusketa-proiektuari buruzko hausnarketa hasteko abiapuntuak

Irizpide orokorrak

Oro har, erakusketa-proiektuak gutxienez honako ezaugarri hauek izan beharko ditu:

- Bisitariaren elkarrekintza sustatu behar du, eta memoriaren eraikuntzan parte hartzera eta hausnartzera bultzatu.
- Ikusizko mezua idatzizkoaren gainetik jarriko du, eta pentsarazteaz gain, sentiarazi ere egin behar du.
- Aldi historikoak eta biktimizazio-arrazoiak bereizi behar ditu, eta berariaz baztertu behar du gertaerak justifikatzea edo gertaera batzuk beste batzuekin konpentsatzea.
- Bidegabekeriaren eta sufrimenduaren isla izateaz gain, egoera traumatikoetan erantzun positiboren bat eragin zuen alderdi oro islatu behar du.
- Denboran zehar irauteko eta dinamikoa izateko pentsatuta egon behar du.

·Aldizka eguneratzeak eta aldaketak egiteko aukera eman behar du.

·Neurtua eta proportzionatua izan behar du baliabideen gaineko inbertsioa egitean, bai martxan jartzeko orduan, bai berau mantentzeko orduan.

Erakusketa-espazioaren eta bisitariaren arteko elkarrizketarako irizpideak

Kontzeptu-mailan, erakusketa-espazio edo -formatu batetik pasatzean hiru une garrantzitsu aurkituko ditu bisitariak: sarrera, gure mikrokosmosetik atera eta bestelako mikrokosmos baterako sarbidea izango dena; irteera, emozio, sentsazio edo hausnarketa esanguratsuak eragiteko helburua duena; eta sarreraren eta irteeraren arteko espazioa, eragin sentsorial eta intelektualeko erreferentziak sortuko dituena. Ohar hauek hiru puntu horien arabera egituratu dira, eta bisitari helduei, eskoletako ikasleei nahiz unibertsitate-ikasleei harrera emateko pentsatuta daude.

·**Sartzean, paradigma-aldaketa**

Memoria gizartearen bizikidetza hobetzea xede duen politika publikoa da. Memoriaren arazo nagusia autoafirmazio ideologiko, politiko, erlijioso, intelektual edo identitariorako tresna hutsa bezala erabiltzen denean sortzen da. Hau da, iragana oraina justifikatzeko erabiltzen denean.

Ikuspuntu horretatik, ohikoa izaten da memoriaren aurrean gaudenean gure ikuspegia hartatik espero dugunaren araberakoa izatea; alegia, memoriari zer eskatzen diogun, ikuspegi horretatik behatzea. Hau da, gure ideologia berretsi eta justifika dezala, edo gutxienez ez gaitzala deseroso sentiarazi gure biografian, jarreretan edo usteetan.

Memoriaren politika publikoen sustapenean, hala ere, berrikuntza gako bat egon da: beste paradigma batean jartzea, hain zuzen. Kontua ez da soilik *nik memoriari zer eskatzen diodan*, baizik eta *memoriak niri zer eskatzen didan* planteatzea.

Ondorioz, bisitaria memoriari buruzko erakusketa batera sartzean, lehenengo iradokizuna autokonplazentziarako bidea ematen ez duen puntu batean jartzea da. Sartzean, honakoa galdetu behar da: *zer eskatzen diodan, baina baita zer ematen diodan ere*. Edo *zer eskatzen diodan memoriari eta zer eskatzen didan berak*.

Irtetean, lau galdera

Memoria kritikoa –hau da, autokonplazentzia helburu ez duena eta deserosoa izan daitekeena– galderen memoria da. Sentiarazteko eta pentsarazteko galderen memoria. Memoriari buruzko erakusketa bat bisitatu ondoren buruan izan ditzakegun hausnarketak honakoak bezalako interpelazioak izan daitezke:

1. Zer aldatuko nukeen gertatu zen horretan.
2. Zer aldatuko nukeen egin nuen edo egin ez nuen horretan (zer egingo nukeen nik, non kokatuko ote nintzatekeen).
3. Zer ez litzatekeen inoiz errepikatu behar.
4. Zein balio positibo gorde beharko litzatekeen.

Ibilbidean zehar, erreferentzia batzuk

Erakusketaren ibilbideak, plangintzak hala eskatzen duenean, bereizi egin behar ditu bai Memoria Historikoaren eta Oraintsuko Memoriaren behin-behineko espazioak, baita hiru errealitate ezberdin ere: Gerra Zibila eta Diktadura, terrorismoa, eta poliziaren legez kanpoko indarkeria. Espazio eta errealitate horietako bakoitzera hurbiltzeko, elementu batzuk behar izaten dira: (1) gertatutakoari buruzko datu objektiboak; (2) bidegabekeriaren lekuko-

tasunak, (3) erresilientzia demokratikoaren lekukotasunak, eta (4) erakusketan interakzioa edo elkarrekintza sustatzen duten beste elementu batzuk.

Hala ere, hori guztia bezain garrantzitsua (edo are garrantzitsuagoa) izan daiteke bizipen horiek sortzen dituzten tentsioei eta emozioei arreta egitea. Indarkeriaren bidegabekeriak sortu dituen traumen memoriaren oinarrizko esperientziak horiek zeharkatzen dituzten lau tentsio emozionaletan laburbildu daitezke. Erakusketaren diskurtsoan eta baliabideetan, beraz, kontuan har litezke:

·Heriotzaren eta bakardadearen arteko tentsioa.

·Bakardadearen eta elkartasunaren arteko tentsioa.

·Justiziaren eta bidegabekeriaren arteko tentsioa.

·Gorrotoaren eta maitasunaren arteko tentsioa.

3. *Memoria Historikoa*ren ildo estrategikoak

3.1. Plangintza orokorra

1936ko uztaileko matxinada militar faxistak eta haren ondorioek, hots, Gerra Zibilak eta 40 urteko Diktadura frankistak, bidegabekeria bikoitza ekarri zuten: batetik, zapalkuntzazko eta askatasun oinarrizkorik gabeko erregimenaren pean gizarte osoak jasan zuen bidegabekeria historiko eta politikoa, eta bestetik frankismoaren biktimek jasan zituzten giza eskubideen urratze masiboen bidegabekeria. Ikuspegi bikoitz honek Jarduera Planaren orientazioa zehazten du, Memoria Historikoaren esparruan.

3.1.1. Errealitate baten berrespena

Hainbat ikerketa historikoren arabera, Estatu osoan 200.000 inguru izan ziren "legezko" exekuzioen, judiziorik gabeko exekuzioen eta bortxazko desagertzeen bitartez erraildako pertsonak. Euskadin guztira 9.800 bat izan ziren biktimak, kontuan hartzen baditugu desagertuak, gerra-tokian edo espetxean hildakoak, judizioz kanpo exekutatutakoak eta beste hildako batzuk. Ez gara ari han-hemenka gertatutako hilketez, baizik eta gizateriaren aurkako krimenez, erailketa sistematiko, masibo eta jarraituez.

Giza eskubideei buruzko nazioarteko arauek agintzen dutenaz gainera esperientzia historikoak ere frogatu duenez, frankismoan bezala giza eskubideen urratze jarraitua eurekin ekarri duten gertaera traumatikoei berrikuspen kritikoa egin behar zaie eta argitu egin behar da zer gertatu zen. Horrela, beste gauza batzuen artean, egindako bidegabekeriak aitortu eta biktimei ordaina eman ahal izango zaie.

Horrek guztiak, halaber, oinarrizko pedagogia demokratikoko helburu bikoitza du: batetik, erakustea bidegabekeriak badituela ondorioak, horrela bidea itxiz zigorgabetasunari eta etorkizunean antzekorik berriro gertatzeko aukerari; eta bestetik, gertaera objektiboen egiaren oinarri sendoaren gainean, alegia, giza eskubideen urratzeen aitorpenaren gainean, kontziliazioa eta normalizazioa finkatu eta ahalbidetzea.

Horrelako ezaugarriak dituen prozesurik ezin izan da egin Estatu espainiarrean. Inpunitateari lege babesa emateko oinarritzat hartzen den arau juridikoa Amnistiari buruzko urriaren 15eko 46/1977 Legea da, baina arau hori inpunitaterako tresna gisa erabiltzea gaitzetsi egin dute giza eskubideen arloko nazioarteko instantzia agintedunek. Hogeita hamar urte geroago, abenduaren 26ko 52/2007 Legea, Memoria Historikoari buruzko Le-

gea deritzona, aurrerapausoa izan zen, bere ondorengo gauzatzea eta garatzea oraindik nahikoa izan ez den arren.

Errealitate hori zuzentzeko eskaera ugari egin dira. Adierazgarrienetakoak dira frankismo garaian gertatutakoa argitzeari ekiteko bi dei, hots, Europako Kontseiluko Parlamentu Batzarrak 2006ko martxoaren 17an egindakoa eta Nazio Batuetako Giza Eskubideen Batzordeak 2008ko urrian egindakoa[1]. Aurrekoei erantsi behar zaizkie geroago egindako hiru txosten: Espainiak aurkeztutako txostenari buruz Bortxazko Desagertzeen aurkako Batzordeak 2013ko abenduaren 12an emandako Amaierako Oharrak[2]; 2013ko irailaren 23an eta 30eanEspainiara bisita egin eta gero Bortxazko Desagertzeei buruzko Lantaldeak 2014ko uztailaren 2an emandako txostena[3] ; eta orain dela gutxi, 2014ko uztailaren 22an, egiaren, justiziaren, erreparazioaren eta berriz ez gertatzeko bermeen sustapenerako Nazio Batuen errelatore berezi Pablo de Greiffek eman duen txostena, Espainian 2014ko urtarrilaren 21etik otsailaren 3ra bitartean egindako misioari buruzkoa[4].

Zigorgabetasunaren bidegabekeria historikoak piztu duen kezka sozial eta demokratikoaren eraginez azken hamarkadetan ugaritu egin dira herritarren eta elkarteen ekimenak, baita erakundeenak ere, batez ere udalenak eta autonomia erkidegoetako gobernuenak. Denek esan dute iragan hori argitu egin behar dela eta frankismoaren biktimei gutxienez ere aitormen eta erreparazioa zor zaiela. Askotarikotasun eta pluraltasun handiko bultzaden multzo horri “Memoria Historikoa” deitu zaio.

3.1.2. Erreferentzia-esparrua

Giza eskubideen nazioarteko zuzenbidearen izaera lotesleak eta Nazio Batuen arlo honetako berariazko aginduek oinarrizko esparrua eskaintzen digute, 2017-2020 aldiari erantzun egokia eta egokitua eman ahal izateko abiapuntua jar dezagun.

Giza eskubideen nazioarteko zuzenbidea ez da erreferentzia erretoriko edo apaingarri bat, baizik eta arauzko agindu lotesle bat, etika politikoaren gutxienekoak unibertsalki mugatzeko eta bateratzeko aukera ematen diguna. Eusko Jaurlaritzaren ustez, baina, ez du lotetsi bakarrik egiten. Aitzitik, arauzko esparru horrekin erabat konprometituta ere badago Eusko Jaurlaritza: pentsatzekoa denez, besteak beste, Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalak, eskubide zibil eta politikoen nazioarteko itunek eta Giza Eskubideen Europako Hitzarmenak lotesten eta konprometitzen dute.

Memoria Historikoari eta zehatzago frankismoaren biktimei dagokienez, Nazioarteko Zuzenbidearen erreferentzia nagusia Nazio Batuen Batzar Nagusiaren 60/147 Ebazpena da, 2005eko abendukoa. Beraren bidez onetsi da dokumentu hau: “Nazioarteko zuzenbide humanitarioaren urratze nabarmenen biktimek errekurtsoak jartzeko eta erreparazioa jasotzeko duten eskubideari buruzko oinarrizko printzipio eta irizpideak”.

Ebazpen horrek sendotu egiten du biktimei hiru esparrutan dagozkien eskubideen oinarrizko definizioa –egia, justizia eta erreparazioa–, eta eskubide horietariko bakoitzaren eduki praktikoak zehazten ditu. 2011ko urrian, Nazio Batuetako Giza Eskubideen Kontseiluak 18/7 Ebazpena[5] onetsi zuen. Horren bidez errelatore berezi baten mandatua ezarri zen, bera arduratu zedin “giza eskubideen eta nazioarteko zuzenbide humanitarioaren urratze nabar-

1 CCPR/C/ESP/CCO/5

2 CED/C/ESP/CO/1

3 A/HRC/27/49/Add.1

4 **A**/HRC/27/56/Add.1

5 A/HRC/RES/18/7

menak egin diren egoerez". Mandatu horrek hiru eremutatik lautara hedatzen du esku-hartzearen egitura, halako moduan non, egiarako, justiziarako eta erreparaziorako eskubideak sustatzeaz gain, berriz ez gertatzeko bermeak ere hartu behar baitira aintzat.

Ebazpen horrek berak berariazko aipamena egiten dio, gainera, pertsona guztiak bortxazko desagertzeetatik babesteko Nazioarteko Konbentzioari. Espainiako Gobernuak konbentzio hori berretsi zuen 2011ko otsailean[6], eta haren 24. artikuluko 2. paragrafoan aitortzen da biktima orok eskubidea duela bortxazko desagertzearen egiazko inguruabarrak, ikerketen nondik norakoa eta emaitzak eta desagertutako pertsonari jazotakoa jakiteko, eta auziko alderdi den Estatuaren eginbeharrak ezartzen dira, neurri egokiak ezarri beharko dituela esanez; eta atariko hitzetan berretsi egiten da helburu horretarako informazioak bilatzeko, jasotzeko eta zabaltzeko askatasunerako eskubidea. Horrek zuzeneko eragina du hemen, Memoria Historikoari buruzko politiketan, frankismoaren garaiko bortxazko desagertzeei buruz ditugun datu ikaragarriak direla-eta.

Ondorioz, Memoria Historikoaren arloko Eusko Jaurlaritzaren politikak Giza Eskubideen Nazioarteko Zuzenbidearen esparruan izango du oinarria, eta bere lau eremutan (egia, justizia, erreparazioa eta berriz ez gertatzearen bermeak). Eusko Jaurlaritzak arlo honetan esku hartzeko dauzkan eskumenen eta baliabideen mugen arabera egokituko da konpromiso horren garapena.

Gogora Institutuarentzat erreferentzia baliotsuak dira, halaber, nazioarteko erakunde ospetsuek, hala nola Human Rights Watch-ek Legelarien Nazioarteko Batzordeak eta Amnistia Internazionalak egin dituzten deiak eta txostenak. Aipatzekoa da, zehazki, Amnistia Internazionalaren 2013ko ekaineko txostena, izenburu hau duena: "Denbora badoa, inpunitateak hor dirau". Aurreko beste txosten bat eguneratzen du, 2012ko maiatzekoa.

Nazioarteko Zuzenbideaz gainera, Memoria Historikoaren arloko Eusko Jaurlaritzaren jarduna kokatzeko erreferentzia osagarriak, jakina, barne-zuzenbidea, lege-aurrekariak eta aldez aurreko ekimen instituzionalak eta sozialak dira (https://goo.gl/Hjbc5x). Euskadin azpimarratzekoa da Ararteko erakundeak 2012ko urtarrilean aurkeztutako azterlan hau: "Egia, justizia eta ordaina Diktadura frankistaren biktimentzat: esanahia eta politika publikoak Euskal Autonomia Erkidegoan". Txosten horrek eskaintzen duen kontzeptuen argitzea aise jo liteke erakundeen arteko eta gizarteko topagunetzat arlo honetan.

Horrek guztiak balio izan du bidea eta ildoa irekitzeko Diktaduraren garaiko biktimen eta memoriaren gaineko politika publikoen garapen beharrezkoari.

3.1.3. Erakundeek erantzunak emateko duten konpromiso zehatza

Orain arte azaldutako guztia kontuan hartuta, jarduera plan honen lehentasunetako bat da bi konpromiso handiri erantzuna ematea: Memoria Historikoaren egiaren aitorpen instituzionala egiteko prozesua burutzen laguntzeko konpromisoari, eta frankismo-garaiko biktimen memoriaren aintzatespen morala egiteko prozesua burutzen laguntzekoari.

Bi lehentasun horiek lortzeko lagungarri dira (eta horien orientazioaren isla ere badira) honako proiektuak, besteak beste: aldundiekin eta udalekin koordinazioan aritzea, Duintasunaren Kolunbarioa bezalako proiektu puntualak garatzea, memoriaren erakundeekin lankidetzan aritzea, eta memoria historiaren aldeko gizarte-jardueretarako diru-laguntzak deitzea, edo Memoria Historikoaren espazioak, tokiak eta ibilbideak kudeatzea.

Halaber, hiru proiektu zehatzek garrantzi estrategiko berezia izango dute: gorpuak ho-

6 2011ko 42. BOE, otsailaren 18koa, I. atala, 18254. or.

bietatik ateratzeko eta DNA banku bat egiteko planarekin jarraituko da, desagertutako pertsonen kasuek duten lehentasunaren isla; giza eskubideen urraketei buruzko txostena (1936-1978) garatu eta amaituko da, bigarren fasean Memoria Historikoaren egiari buruzko aintzatespen instituzionala egin dadin; eta, horren guztiaren osagarri, frankismoaren biktimak erakunde-mailan eta norbanako mailan aitortzen dituen azterketa bat egingo da.

Noski, proposamen hau osatugabea eta akastuna da. Lehenik, berandu iristen ari garelako aintzatespen honetara, inguruabar historiko eta politikoen ondorioz. Bigarrenik, EAEko erakundeen eskumen, ahalmen eta baliabideek badituztelako mugak, haien jarduna baldintzatzen dutenak. Hala ere, zailtasun eta mugak gorabehera, horiek bezain indartsua da, gutxienez, ekimen honen oinarri diren printzipioekiko konpromisoa. Konpromiso horretatik borondate sendoa sortu da kendu beharreko oztopoak kentzeko eta lortu nahi diren helburuen aldeko baldintzak sortzeko.

Jarduera Plan hau zorretan dago aurretik ahalegina egin duten beste horiekin. Nabarmendu behar da, horren haritik, Eusko Jaurlaritzak aurreko legealdietan egin duen lanaren balioa, bai eta foru-aldundien jarduna eta egoera zailetan ekimen aitzindariak garatu dituzten hainbat eta hainbat udalena ere.

Esker on hori EAEko elkarte-sareari ere zor zaio, lagundu egin duelako politika publikoen espazio hau sortzen eta Memoria Historikoa ahanzturan erorita ez uzten. Bereziki goraipatu behar dira, era berean, jasandako bidegabekeriaren aitorpen historiko eta demokratikoaren bila etsi gabe ekiteko behar adinako pazientzia eta indarra izan duten milaka biktimak eta biktimen senideak.

3.2. Helburu espezifikoak

Laburbilduz, Gogora Institutuak Memoria Historikoaren aldiari buruz ezarri nahi dituen proiektuen eremuan, eta horiek egituratzen dituzten hiru kapituluak (kudeaketa, ikerketa eta dibulgazioa) kontuan hartuta, horietako bakoitzaren helburu espezifikoak honako hauek dira:

- **Kudeaketaren arloan:** Memoria Historikoaren gaineko lankidetza hobetzea EAEko erakundeekin.
- **Ikerketaren arloan:** Memoria Historikoaren egia berreskuratzeko prozesu instituzionala burututzat jotzen laguntzea.
- **Dibulgazioaren arloan:** Memoria Historikoaren egiaren aitorpen instituzionala eta frankismo-garaiko biktimen memoriaren aintzatespen morala egiteko prozesuak burututzat jotzen laguntzea.

Bai Jarduera Plan honetan Memoria Historikoaren alde egiten den lana, bai haren helburuak, Memoria Historikoari buruzko 2015-2016ko Oinarrizko Lehentasun Programaren jarraipena dira. Horren adibide da, era berean, egia argitzeko, justiziarako, egindako mina konpontzeko eta halakorik ez errepikatzeko biktimek duten eskubidearen aldeko konpromisoa ere.

3.3. Esangura estrategiko berezia duten proiektuak

Memoria Historikoari buruzko proiektuen barruan sartu behar diren helburu eta jardueren artean hiru dira bereziki azpimarratu behar direnak, eremu honetan ezarritako bi lehentasunekin duten loturagatik: egia eta biktimak.

3.3.1. Gorpuak hobietatik ateratzeko planarekin jarraitzea eta DNA banku bat egitea

Biktimen arloan, desagertutakoen inguruko erantzunak lehentasunik handiena izan behar duela nabarmentzen dute nazioarteko erakundeek. Estatu espainiarrari berariaz, es-

plizituki eta modu urgentean egindako gomendio batzuen parte da lehentasun hori. Gomendio horien egileak dira, batetik, bortxazko edo nahi gabeko desagertzeei buruzko Nazio Batuen Lantaldea eta horren errelatore berezia, eta bestetik, egia, justizia, aintzatespena eta berriz ez gertatzeko bermeak sustatzeko errelatore berezia.

Alde horretatik, lehentasunezko bi jarduera ildo garatzea aurreikusi du Gogora Institutuak. Batetik, Gerra Zibilean desagertutako pertsonak bilatu eta identifikatzeko EAEko Plana garatzen jarraitzea, hobien kokapena ikertzeko eta lokalizatzeko. Plan honi esker, azken urteetan gorpuak ateratzeko 29 eragiketa egin dira, eta horietan 85 gorpuren gorpuzkiak atera dira. Aurrera jarraituko dugu lan-ildo horrekin.

Bestetik, eta identifikazio-prozesuak errazteko, DNA banku bat sortzeko proiektua lantzen jarraitzea; banku horri datu-base genetiko bat eta web-bilatzaile bat uztartuko zaizkio, desagertutako pertsonak bilatu ahal izateko.

Desagertutako pertsonak oinarri dituen jarduera proiektuak eremu honetarako zehaztutako bi helburu nagusiak bete beharko ditu. Batetik, Memoria Historikoaren egia bilatzen dela sustatuko du, eta, horretarako, lurpetik aterako dira historiatik desagerrarazi nahi izan ziren pertsonen gorpuzkiak; eta, bestetik, frankismoaren biktimen eta beren familien memoriaren aintzatespena egingo du –aintzatespen morala, gutxienez.

3.3.2. Memoria Historikoaren egiari buruzko aitorpen instituzionala

Lehentasun horri heltzeko, elkarren artean lotutako bi proiektu daude: Memoria Historikoaren egiari buruzko txosten bat egitea, batetik, eta gai horren gaineko adostasun instituzionala sustatzea, bestetik. Helburua da Memoria Historikoaren egia jakiteko eskubidea bete dadila, eskubide hori baitute bai frankismoaren biktimek, bai gizarte osoak.

Aurreko legealdian, Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiaren, Gogora Institutuaren eta Euskal Herriko Unibertsitatearen arteko lankidetza-hitzarmen baten bidez, 1936tik 1978ra izandako giza eskubideen urraketei buruzko txosten bat egiteko ikerketa-taldea jarri zen martxan. Azterketa horren helburua da egiaren mapa bat egitea, Gerra Zibilean eta Francoren diktadurak iraun zuen bitartean giza eskubideen urraketen arloan benetan eta zehatz gertatutakora ahalik eta gehien hurbiltzeko. Lana legealdiaren hirugarren urtean amaituta egotea espero da.

Abiapuntu hori kontuan hartuta, bigarren proiektuak, lehenengoarekin lotuta, erakundeen artean adostasuna lortzea du helburu, Memoria Historikoaren egiari buruz. Legealdiaren laugarren urterako helburu hori betetzea espero da. Proiektu honen helburua da erakunde artean adostasuna bilatzea, indar politikoen ahalik eta babes handiena eta pluralena izango duena, Memoria Historikoaren egiaren aintzatespen ofizial bat instituzionalizatuko duen adierazpen baten inguruan.

Gogora Institutuak zeregin aktiboa izango du legealdiaren azken urte horretan, adostasun hori lor dadin. Erakundeen ikuspegitik, adostasun hori lortzea eta adostasuna jendaurrean aurkeztea une erabakigarriak izan behar dira, Memoria Historikoaren egia EAEko erakundeen eskutik aitortua izateko prozesua burututzat jo dadin. Gizarteak eta biktimek jakin behar dute keinu hori egiari zor zaion aintzatespen ofizial eta instituzionala izango dela.

Jarduera ardatz hau giza eskubideak babesteko Nazio Batuen mekanismoek, Europako Kontseiluko Parlamentu Batzarrak, Europako Parlamentuak, Arartekoak eta elkarte-mugimenduak egindako deiari erantzuten dion lehentasuna da, Memoria Historikoari buruzko egia argitzeko mekanismoak sor daitezela eskatzen baitute guztiek aho batez.

3.3.3. Biktimen aitorpen instituzional eta pertsonalerako prozesua

1936-1978 bitarteko giza eskubideen urraketei buruzko txostenaren ondorioak bi jardueren oinarri izateko balioko du. Lehenik eta behin, Memoria Historikoaren egia ofizialki aintzatesteko erakundearteko adostasunaren oinarri izango da (aurreko atalean azaldu den bezala). Bigarrenik, frankismoaren biktimak aintzatesteko aurretiazko erreferentzia izango da. Azken prozesu horretan bi elementu osagarri egongo dira: frankismo-garaiko biktima guztiekiko aitorpen instituzional eta bateratua, eta biktima bakoitzaren familiari zuzendutako aitorpen pertsonalizatua.

Aitorpen instituzional eta bateratua legealdiaren azken urterako proiektatuko da, frankismo-garaian urratutako giza eskubideei buruzko txostenean oinarrituta, eta Memoria Historikoaren egiari buruzko aitorpen-ekitaldi instituzionalaren osagarri. Helburua da frankismo-garaiko biktimen aitorpen horretan EAEko erakunde eta gizarte-elkarte guztiek bat egin dezatela.

Biktima bakoitzaren familiaren aitorpen pertsonalizatua egin baino lehen, txosten bat egingo da, familia bakoitzari bere senidea frankismoak eragin zuen bidegabekeriaren biktima izan zela ofizialki aitortzen dion jakinarazpen ofizial bat helarazteko bitartekorik egokiena eta bideragarriena zein den aztertzeko.

4. ***Oraintsuko Memoria***ren ildo estrategikoak

4.1. Plangintza orokorra

Terrorismoaren biktimen legeek ezartzen duten denbora-esparru berean dago Oraintsuko Memoria, hau da, 1960tik gaur arte. ETAren adarren terrorismoa, GALen eta eskuin muturreko beste taldeen terrorismoa eta motibazio politikoko testuinguruan eragindako giza eskubideen urraketak izandako denbora historikoak mugatzen du aipatutako esparrua.

Logikoki, indarkeria-gertaera horiek Oraintsuko Memoriari buruzko aldian tratatzean bereizi egin behar dira denbora-tarte horretan egon diren testuinguru politiko ezberdinak: Francoren diktaduraren amaiera, Trantsizioa, eta Demokrazia. Oraintsuko iraganari buruzko memoria eta balorazioa ezin dira bereizi gabe egin testuinguru batean ala bestean.

4.1.1. Oraintsuko Memoriaren konplexutasunaren aitorpen zintzoa

Agiri honetan lehendik ere esan dugunarekin jarraituz, Oraintsuko Memoria denboran hurbil kokatzen diren gertaerekin lotuta dago, oraindik presente dauden sufrimendu pertsonal eta familiarrekin, min sozial eta politikoekin. Bizikidetza-politiken eremuan, oraintsuko iraganaren tratamendua da alorrik konplexuena eta delikatuena. Kontzeptu arantzatsuak eztabaidatzen dira, besteak beste, gertatutakoaren sorrera, erruaren diagnostikoa, sufrimenduaren aitorpena eta aintzatespena, edo sufrimendua eragin zuten ekintzen kalifikazioa.

Konplexutasun eta sentsibilitate altuko testuinguru horretan, hainbat arrisku elkarren aurka jarri eta kontrako norabideetara bideratzen dira. Horren adibide, saihestu beharreko hiru arrisku-multzo bitar deskribatuko ditugu:

·Gutxienekorik gabe, edo gehienekoarekin

Oraintsuko Memoriaren auzia jorratzean aurkitzen dugun lehen arriskuetako bat zera da: oinarrizko gutxieneko etikoak sakrifikatzea, memoriari buruzko adostasun bat lortu ahal izateko. Aukera hori “erakargarria” izan daitekeen arren, ez da halakorik egitea komeni. Memoriaren politika publikoak zentzua izan dezan, ezinbestekoa da argi adostea zer ezin den “inoiz

gehiago" gertatu, baina ez hori bakarrik, baita zergatik ezin den zer hori sekula gehiago gertatu ere. "Inoiz gehiago" horren zergati etiko eta politikoari uko egiten bazaio, memoriaren pedagogia demokratikoari uko egiten zaio. Hori dela eta, Oraintsuko Memoriaren politikan adostasuna bilatzen denean, argi eta garbi finkatu behar dira gutxieneko etiko eta demokratikoak.

Arrisku horrek berak kontrako zentzua hartzen du adostasun etiko eta demokratikoa mendekatzeko edo umiliatzeko erabiltzen denean, eta bizikidetza-proiektu bateratu bat bideraezin bihurtzera irits daiteke. Tentazio hori sarritan agertzen da indarkeriaren osteko egoeran dauden eztabaidetan, eta saihestu egin behar da, pluralismoaren printzipio demokratikoaren aurka baitoa. Memoriaren politika publikoak printzipio hori zaindu behar du memoria ezberdinei buruzko elkarrizketak kudeatzen dituenean. Gutxieneko etikoa gutxieneko etiko sendoa eta solidoa izan behar da; ezin da atzera jo, gehieneko bateratzaile bat bihurtzeko.

·Dena nahasteko joera, edo zati batzuk txikiagotzeko joera

Arrisku bikoitz hori agiri honen hainbat ataletan azaldu da. Horren arabera, gure oraintsuko iraganean dauden terrorismo- edo indarkeria-mota ezberdinak elkarren artean alderatzeko eta konpentsatzeko erabiltzen dira, eta, hala, bakoitzak modu bereizian eragin duena lausotu eta desagertu egiten da. Ezin da halako joerarik onartu, ez ikuspuntu etikotik, ez demokratikotik. Izan ere, terrorismoaren edo indarkeriaren bidegabekeria inplizituki legitimatzen du, konpentsazioaren bidez.

Bestalde, terrorismo- edo indarkeria-mota jakin batzuk ukatu, ezkutatu edo txikiagotzeko ere erabil daiteke arrisku hori. Edonola ere, memoriaren ariketa ezin da partziala izan, eta terrorismo-modu jakin baten larritasun edo intentsitate berezia agerian uzteko ez da beharrezkoa giza eskubideen beste urraketa larri batzuk ukatu edo ezkutatzea. Memoriaren politika publikoak zorrotz eta modu autonomoan aurre egin behar die giza eskubideen urraketei, horiek lausotu gabe; baina, era berean, bakar bat ere baztertu gabe. Izan ere, giza eskubideen urraketak baztertzea biktimak baztertzea da.

·Etorkizunera soilik edo iraganera soilik bideratutako begirada

Horixe da testuinguru honetako beste arriskuetako bat; alegia, etorkizunera soilik begiratzea, iragana kontuan izan gabe. Aurrerantz ihes egiteko modu bat da, iraganaren zailtasunari aurre egitea saihestuz eta zauriak eta zailtasunak denboraren poderioz gaindituko direlakoan. Baina esperientzia historikoak diosku hori ez dela horrela. Isiltasuna da gizartearen zauriak tratatzeko modurik okerrena. Aitzitik, trauma belaunaldi batetik bestera helarazteko biderik onena da. Gizarte-mailan txarto asimilatu den terrorismo edo indarkeriazko bizipen bat modu eta itxura desordenatuetan ager daiteke hainbat urte geroago.

Arrisku honen ifrentzua iraganera soilik begiratzen duen joera da; indarkeriaren bidegabekeriak kendu zien hori berreskuratu eta berrezartzeko eskeari tinko helduta. Alabaina, iraganaren aitorpenak eta aintzatespenak efektu aringarriak baino ez dituzte konpondu ezin diren errealitateetan. Orainaldi eta etorkizun hobea eraikitzeko bidea ematen dute iraganean gertatu zena esplizitu egiteak, horrek eragin zuen bidegabekeria aitortzeak eta iraganaren aintzatespen pertsonal, familiar, sozial eta politikoaren tratamendu osoak. Biktimizazioa terrorismoaren edo indarkeriaren esperientzia traumatikoak biktimaren inguru familiar, sozial edo politikoan uzten duen blokeoa da, eta memoriaren politika publikoak biktimizazioa gainditzen lagundu behar du, eta ez hura betikotzen.

4.1.2. Oraintsuko Memoriaren konplexutasunari aurre egiteko esparru orokorra

Oraintsuko Memoriaren konplexutasuna tratatzearekin lotutako alderdietan, Jarduera Plan honen esparru orokorra Eusko Jaurlaritzaren Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana-

ren plano etiko eta aurre-politiko berean dago. Laburbilduz, honako puntu hauek azpimarra ditzakegu:

·Gutxieneko etiko eta demokratikoak

Gogorak eta Jarduera Plan honek bere egin dute "Zoru etikoa" izeneko dokumentua, Eusko Legebiltzarrak 2012ko uztailaren 12an onetsi zuena. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana oinarrizko akordio haren argitara irakurri beharra dago. Halaber, Gogora Institutuak beregain hartuko du Legebiltzarrean hartzen den erabaki oro, baldin eta memoriaren politikari eragiten badio eta aipatu agiriaren adostasuna mantendu edo areagotzen badu.

Jarduera Plan honen lehentasunezko helburu estrategikoetako bat, hain zuzen, iraganaren kontakizun kritikoan geure ekarpena egitea da. Gogorari ez dagokio kontakizun jakin bat inposatzea, baizik eta partekatutako gogoeta hori posible egiten duten baldintzak sortzea. Badugu printzipio bat eta badugu irizpide bat ibilbide hori segurtasun demokratikoz eta sinesgarritasun etikoz janzten dutena.

-Printzipio bat. Zoru Etikoan bildutakoa: "*Eragile ezberdinek gertatutakoaren kausei buruz konpartitutako akordio bat lortzea desiragarria den arren, giza eskubideen urraketaren sorrerari buruz interpretazio ugari egon daitezkeela onartu behar da. Ondorioa da eskubide horien urraketa guztiak gertatzeko arrazoia dela zenbait talde eta pertsonak beste helburu batzuk jarri zituztela giza duintasunaren gainetik*".

-Irizpide bat. Honako hau zehaztu zen aurreko Bake eta Bizikidetza Planean: "Iraganari buruzko kontakizun kritiko eta konpartitutan, ezin da argudiorik erabili (ez gatazka-testuingurua, ez elkarren aurka dauden aldeen gaineko tesia, ez jatorri ezberdinetako urraketen salaketa, ez estatu-arrazoia, ez etorkizunaren garrantzia handiagoa dela) ETAren indarkeria edo giza eskubideen bestelako urraketak gutxitzeko, justifikatzeko edo legitimatzeko".

·Jatorri ezberdinetako urraketen tratamendua

Iraganari begiratzean, lanik zailenetako eta aldi berean garrantzitsuenetako bat giza eskubideen urraketa guztiak aitortzea da, bat ere baztertu gabe edo bati ere garrantzia kendu gabe. Izan ere, arriskua bikoitza da. Lehenik eta behin, urraketa batzuk besteekin justifikatzeko edo konpentsatzeko erabil daiteke iragana argitzeko ariketa hau. Eta gerta daiteke –hau bigarren arriskua– urraketa batzuk gutxiestea edo ezkutatzea. Beste behin ere, zoru etikoak bi erreferentzia argigarri eskaintzen dizkigu:

-Egiaren printzipioa: *"Erdizkako egia, erreprimitutakoa edo amnesikoa ekiditea: gertaeren kontakizun objektiboaren bitartez, giza eskubideen urraketei buruzko egia konpartitua eratzea"*.

-Erantzukizunaren printzipioa: *"Bakoitzak iraganean duen erantzukizuna eta giza eskubideen urraketen ondorioak zehaztea eta aitortzea".*

Premisa horiek aintzat hartuz gero, ikuspuntu bikoitza izan dezakegu. Giza eskubideen urraketa guztien tratamendu integrala, giza eskubideen urraketen errealitate bakoitzari buruzko balorazio espezifikoak eskaintzeko beharrizanarekin batera.

·Etorkizunaren lehentasunaren zentzua

Etorkizuna eraikitzeagatik ordaindu behar den faktura ezin daiteke izan iragana ahaztea, ezta aurretik zegoena gutxiestea ere. Bizikidetza integratu eta bateratuan oinarritutako etorkizunaren lehentasuna iragana argitzeko printzipiotik landu behar da. Zoru etikoak honela formulatzen du: "Konpartitutako oroimenaren eraikuntza biktimen bidegabeko sufrimendua arintzeko, zigorgabetasuna ekiditeko, eta bakea eta bizikidetza demokratikoa lortzeko bitartekoa izan dadin saiatzea. Memoria hori etorkizuna birpentsatzeko eta eraikitzeko erabili behar da, gertatutakoaren kontakizunean harrapatuta geratu gabe".

Gure gizarteak, guztiek bezalaxe, arazoak, gatazkak, krisiak eta zatiketak dauzka eta edukiko ditu. Hori bizikidetza demokratikoaren errealitatearen parte da. Ez dugu gizarte utopikoa eraiki nahi. Gure helburua xumeagoa da. Gutxieneko etiko eta demokratiko batzuk konpartitzen dakien gizarte bat eraiki nahi dugu soilik, gainontzeko gaietan desadostasunak bermeekin agertu ahal izateko. Hori da etorkizunerako eginkizun argi eta arduratsua eta erronka. Zoru etikoak dioenez, *"iragan mingarri baten ateak itxi behar dira eta denontzat itxaropentsua den etorkizunaren ateak ireki"*. Iragana, oraina eta etorkizuna batzen dituen ikuspegi hau da Jarduera Plan hau kokatzen den ikuspegia.

4.1.3. Erronka estrategiko baten ardatz nagusiak

Oinarri horiek kontuan hartuta, apustu estrategiko nagusia memoria partekatuaren politika publiko bati buruzko batasun plurala lortu eta sustatzea da. Horren harira, helburua ez da kontakizun partekatu bat bilatzea, baizik eta politika publiko partekatu bat lortzea. Partekatu behar dena gutxieneko etiko eta demokratikoa da. Hau da, onartu behar da *"interpretazio ugari egon daitezkeela"*, memoria plurala, gatazkatsua eta poliedrikoa baita.

Ondorioz, apurka-apurka egin behar da aurrera batzen gaituen horretan, bereizten gaituenaren gainetik; horixe da memoriaren politika publikoan defendatu beharreko irizpide estrategikoa. Adostasunik zabalena bilatzeko ahalegin horretan, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuak bi konpromiso hartuko ditu beregain:

- Alde batetik, Gogora Institutuak Memoriaren Egunak gizartean eta erakundeetan duen proiekzioa indartuko du, azaroaren 10 bakoitzean, iraganari buruzko hausnarketa kritikoa eta partekatua egin dadin erakundeen eta gizartearen artean.
- Bestetik, eta lehenengoaren osagarri, Gogora Institutuak Bizikidetzaren, Giza Eskubideen eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiaren ekimena babestuko du, Terrorismoaren Biktimen Europako Eguna (martxoaren 11) ospatzean.

Batzen gaituena sustatzeko helburu horretan, hiru jarduera ardatz nagusi garatuko dira. Hasteko, erakundeen arteko adostasunik zabalena lortzeko bidean aurrera egingo da, memoriari buruzko udal-politikak bereziki zainduz. Bigarrenik, Gogora Institutua ikus-entzunezko lekukotasunak jasotzen dituen zentro espezializatu bihurtzea sustatuko da. Eta, azkenik, sakon jorratuko da Oraintsuko Memoriaren gaitasun hezitzailea.

Hirurek zeharkako ardatz bat partekatuko dute: herritarren eta EAEko gizarte-sarearen partaidetza eta inplikazioa bilatu eta sustatu nahi dira, bai memoria-prozesuak eraikitzeko fasean, bai memoriaren ekitaldi eta ospakizunetan.

4.2. Helburu espezifikoak

Laburbilduz, Gogoratu Institutuak Oraintsuko Memoriaren aldiari buruz ezarri nahi dituen proiektuen eremuan eta kontuan hartuta berau egituratzen duten hiru kapituluak (kudeaketa, ikerketa eta dibulgazioa), horietako bakoitzerako helburu espezifikoak honako hauek dira:

- **Kudeaketa**ren arloan: EAEko erakundeen artean Oraintsuko Memoriaren politika publikoak bateratzea.
- **Ikerketa**ren arloan: Gogora Oraintsuko Memoriari buruzko ikus-entzunezko dokumentazioan espezializatutako zentroa izan dadila sustatzea.
- **Dibulgazioa**ren arloan: Memoriaren Egunaren eta memoriaren balio pedagogikoak hezkuntza-eremuan sartzea.

4.3. Esangura estrategiko berezia duten proiektuak

Oraintsuko Memoriari buruzko proiektuen barruan sar daitezkeen helburu eta jardueren artean hiru dira zehatzago azaldu behar direnak, eremu honetan zehaztutako bi lehentasunekin duten loturagatik.

4.3.1. Oraintsuko Memoriaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea

Erakundeen artean ahalik eta adostasun handiena lortzen aurrera egitea da lehenengo ekimen handiaren helburua. Gogora Institutuko Zuzendaritza Kontseiluaren bidez, lankidetza sustatuko da, elkarrekin lanean jarduteko Legebiltzarrarekin, foru-aldundiekin, Eudelekin, udalekin eta EAEko gainerako erakundeekin, memoriaren politika publikoa indartzeko, batetik, eta Memoriaren Eguna sustatu eta ospatzeko orduan bat egiteko, bestetik. Erakundearteko adostasun horrez gain, talde politikoen artean ere adostasuna lortzeko lan egingo da.

Ildo horretatik, garrantzia berezikoa izango da Oraintsuko Memoriari buruzko politika publikoak sustatzea, baita udalerri-mailan Memoriaren Eguna ospatzea ere. Memoriaren eta bizikidetzaren eremuetan, udala da erakunde estrategikorik garrantzitsuena, horixe baita herritarrengandik hurbilen dagoen erakundea eta askotariko sentsibilitateak batzen dituen plaza publikoa, iraganean metatutako arazo konplexu guztiak aintzat hartuta.

Horren harira, bi dira datozen urteetarako erronkak. Lehenik eta behin, Oraintsuko Memoriaren ekimenak ahalik eta udalerri gehienetara heltzeko ahalegina egitea, eta, bestetik, jarduera horiek, proiekzio instituzionala izateaz gain, gizartearen eta herritarren partaidetza izatea eta udalerri bakoitzeko gizarte-erakundeekin lankidetzan jardutea.

4.3.2. Ikus-entzunezko funts publiko bat sortzea Oraintsuko Memoriari buruz

Gogora Institutuak 2017-2020 aldirako duen apustu estrategikoetako bat Oraintsuko Memoriaren lekukotasunak batu eta gordeko dituen zentro espezializatua bihurtzea da. Diagnostiko oso zehatz batekin lotutako apustua da: lekukotasuna tresna gakoa da batzen gaituen hori sustatzeko, bereizten gaituenaren gainetik, Oraintsuko Memoriaren testuinguruan, non konplexutasuna eta banaketa baitira nagusi.

Lekukotasunak entzuteak sentsibilitate ezberdinak batzen laguntzen du. Distantziak eta banaketak gainditzen dituen eta hausnarketarako bidea zabaltzen duen isilune bat eragiten du. Bizitakoaren eta sufritutakoaren lekukotasun humano eta pertsonalak duen gaitasunari eta legitimitateari esker, iraganari aurre egiteko eta etorkizunera begiratzeko oinarri sendoak sortzen dira. Horixe izango da datozen lau urteetan Gogora Institutuaren estrategia nagusietako bat.

Lekukotasunak jasoko dira, bai biktimen eskutik, bai herritarren eskutik. Jasandako sufrimenduaz eta bidegabekeriaz gain, zorigaizto larrien artean askatasuna, printzipio demokratikoak edo bizitza pertsonal, familiar edo sozial duina defendatzean sortu ziren balio positiboak islatuko dira.

Ekimen honen esparruan, biktimen lekukotasunak grabatzen dituen Gertu Programarekin jarraituko da. Orain arte, hildako biktimen senideen ia 200 grabazio egin dira; eta, oraintsu, zauritutako eta mehatxatutako biktimengana ere heldu da lekukotasunak grabatzeko programa. Testuinguru horretan, biktimen lekukotasunak jasotzen jarraitzea da datozen urteetarako proiektua, gizarte eta hezkuntzako hainbat eremutan lekukotasun horiek ezagutu eta entzun daitezen, betiere haien baimena eskuratuz gero.

Filosofia hori bera garatuko da azken 50 urteetan bizitakoaren oroitzapena eta esanahia orainaldira ekartzen duten herritarren lekukotasunak grabatzean ere. Ildo horretatik, diru-laguntzen deialdi espezifiko bat sustatuko da, Oraintsuko Memoriako gertaerak eta lekukotasunak helburu dituzten dokumentalak eta ikus-entzunezko lanak egiteko.

4.3.3. Oraintsuko Memoriak hezkuntza-eremuan egindako ekarpenak

Jarduera Plan honek Oraintsuko Memoriarekin lotuta proposatzen duen hirugarren ekimen handia hezkuntza-eremuan oinarritzen da. Hezkuntza da, izan ere, etorkizunaren aldeko apustua ondoen islatzen duen ardatza. Memoriaren politika publikoak iraganera begiratzen du, baina etorkizunera orientatuta. Memoriari buruzko hausnarketa kritikoak bokazio esplizituki pedagogikoa dauka: iraganean egin eta errepikatu behar ez den hori gogoratzea, eta gizartearen alde duen balioagatik sustatu beharra dagoen iraganeko hori gogoratzea. Horrek guztiak proiekzio zuzena dauka hezkuntzan.

Hori dela eta, hezkuntza plan honen eremu estrategikoa da. Ikuspuntu horretatik, plan honek elkarren artean gurutzatzen diren hiru proiektu zehatz garatzea proposatzen du:

- Lehendabizi, memoriaren gaitasun didaktikoa sustatzea bere dimentsio historikoaren ikuspuntutik. Proiektu hori bideratzeko, memoriari eta Historia irakasgaiari buruzko jardunaldi espezializatuak egingo dira, eta lantalde bat sortuko da, 2018an dimentsio hori EAEko hezkuntza-curriculumean sartzeko proposamena aurkez dadin.
- Bigarrenik, memoriaren hezkuntza-gaitasuna bultzatzea bere dimentsio etikotik erreparatuta. Eremu horretan, biktimen lekukotasunen Adi-adian esperientziak izan duen eragina eta unibertsitateek egindako Ahotsak proposamena hartuko dira kontuan, biak ere Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak sustatuak. Esperientzia horiek abiapuntutzat hartuta, Gogora Institutuaren ikus-entzunezko funtseko baliabideak eskolen eta unibertsitateen esku jartzeko proiektu bat aurkeztuko da.
- Hirugarrenik, memoriaren gaitasun sozio-hezitzailea sustatzea, hezkuntza- eta unibertsitate-agenteek Memoriaren Egunean parte har dezatela bultzatzen duen proposamen baten bidez. Egun hori hezkuntza-eremuan ospatzeko, jarduera pedagogiko eta parte-hartzaileak egingo lirateke. Gogora Institutuak proposamen bat egingo du, eta Gizalegez Akordioa sinatu duten erakundeei jakinaraziko die.

Ekimen horiek, ezinbestez, Hezkuntza Sailaren, Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiaren eta EAEko Eskola Kontseiluaren adostasunez gauzatuko dira, Gizalegez Akordioa sinatu dutenekin eta hezkuntza-agenteekin lankidetzan.

Hirugarren zatia

Jarduera-programa

5. taula. Jarduera programaren laburpena

	Zeharkako proiektuak	Memoria Historikoari buruzko proiektuak (1936-1975)	Oraintsuko Memoriari buruzko proiektuak (1960-2011)
Erronka ESTRATEGIKOAK	**·1. erronka.** Memoriaren politika publikoak garatzean eta horretarako beharrezko den adostasun komun etikoa lortzean pluraltasuna *ahalik eta gehien* indartzea. **·2. erronka.** Memoriaren politika publikoak gizartearekiko eta herritarrekiko elkarrizketa, hausnarketa, partaidetza eta inplikaziorako ariketa benetako, erabilgarri eta zehatza direla ulertaraztea eta helaraztea.		
Kudeaketa HELBURUAK	·Proiektu propioa finkatzea eta beste memoria-erakunde batzuekiko sinergia eta osagarritasuna sustatzea.	·EAEko erakundeekin Memoria Historikoaren gaineko lankidetza hobetzea.	·EAEko erakundeen artean Oraintsuko Memoriaren politika publikoak bateratzea.
Kudeaketa EKIMENA	**1. ekimena. Memoria-erakundeekin modu sinergikoan eta osagarrian jardutea**	**4. ekimena. Memoria Historikoaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea**	**7. ekimena. Oraintsuko Memoriaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea**
PROIEKTUAK	·Jarduera Plana kudeatzea, Gogora Institutuaren proiektua finkatzeko. ·EAEko beste memoria-erakunde batzuekin koordinazioan eta lankidetzan aritzea. ·Nazioarteko memoria-erakundeekin sare-harremanak antolatzea.	·Koordinazio-ekintzak antolatzea aldundiekin, Memoria Historikoaren arloan. ·Sinbologia frankista erretiratzeko ekintzak egitea, udalen lankidetzarekin. ·Proiektu zehatzak garatzea: Duintasunaren kolunbarioa.	·Urtero Memoriaren Eguna sustatzea, EAEko erakundeekin lankidetzan. ·Oraintsuko Memoriari buruzko udal-politikak indartzea. ·Oraintsuko Memoriari buruzko proiektu zehatzak garatzea.
Ikerketa HELBURUAK	·Gogora Institutuak ikerketaren gainean duen gaitasuna gara dezan oinarriak jarri eta baldintzak sortzea.	·Memoria Historikoaren egia berreskuratzeko erakunde-prozesua burututzat jotzen laguntzea.	·Gogora Memoriari buruzko ikus-entzunezkoen zentro espezializatua bihur dadila sustatzea.
Ikerketa EKIMENA	**2. ekimena. Ikerketa-tresnak sortzea**	**5. ekimena. Memoria Historikoaren egiari ekarpena egitea**	**8. ekimena. Ikus-entzunezko funts publiko bat sortzea Memoriari buruz**
PROIEKTUAK	·Dokumentazioa, artxiboak eta datu-baseak hartzea, gordetzea eta antolatzea. ·Ikerketak egiteko beka-programa zehaztu eta martxan jartzea. ·Memoriari buruzko txostenak eta azterlanak egiteko programa zehaztea eta garatzea.	·Gorpuak hobietatik ateratzeko planarekin jarraitzea eta DNA banku bat egitea. ·Giza eskubideen urra-ketei buruzko txostena garatzea (1936-1978). ·Memoria-erakundeekin lankidetzan aritzea eta diru-laguntzetarako deia egitea.	·Biktimen lekukotasunak grabatzeko Gertu Programa zabaltzea. ·Gizarte-lekukotasunak eta herritarren lekukotasunak grabatzea. ·Ikus-entzunezkoak egiteko diru-laguntzak emateko deialdia egitea.

Dibulgazioa HELBURUAK	·Beharrezko diren azpiegiturak eta tresnak sortzea, Gogora Institutuak bere dibulgazio-zeregina bete dezan.	·Frankismo-garaiko biktimak aintzatesteko eta egia aitortzeko prozesuan laguntzea.	·Memoriaren Egunaren eta memoriaren balio pedagogikoak hezkuntza-eremuan sartzea.
Dibulgazioa EKIMENA	**3. ekimena. Gogora Institutuaren dibulgazio-lanerako baliabideak sortzea**	**6. ekimena. Frankismo-garaiko egia aitortzea eta biktimei ordaina ematea**	**9. ekimena. Memoriak hezkuntza-arloan egiten dituen ekarpenak lantzea**
PROIEKTUAK	·Dokumentazio-zentroa, liburutegia eta argitalpenak sendotzea. ·Epe ertainean erakusketa-proiektuaren gaineko azterketa egitea, eta Memoriaren Plazarekin jarraitzea. ·Urtero gai zehatz bat garatzea, urteroko jardunaldiekin batera.	·Memoria Historikoaren guneak, lekuak eta ibilbideak kudeatzea. ·Memoria Historikoaren egia erakunde-mailan aitortzeko ekitaldia egitea. ·Frankismoaren biktimak pertsonalki aitortzeko bideragarritasuna aztertzea.	·Memoriaren dimentsio historikoa hezkuntzan sartzea. ·Memoriaren dimentsio etikoa hezkuntzan sartzea. ·Hezkuntza-agenteek Memoriaren Egunean parte hartzeko proposatzea.

1. ekimenaren fitxa

Memoria-erakundeekin modu sinergikoan eta osagarrian jardutea

1. Ekimenaren deskribapena

Ekimen honetan EAEko memoria-erakundeekiko sinergia eta osagarritasuna sustatzea eta EAEtik kanpoko memoria-erakundeekiko harremanak antolatzea da helburu nagusia. Zehazki, hiru jarduera ildo hauek ezarri dira:

- EAEn dauden edo egongo diren memoria-erakundeen artean koordinazioa eta osagarritasuna sustatzea, Jarduera Plan honen bigarren zatiko 3. eta 4. tauletan islatzen den eskema abiapuntutzat hartuta (2.3.1 puntua).
- Udaletako eta unibertsitateetako ekimenekin edo gizarte zibilaren memoria-erakundeekin eta erakunde historikoekin koordinazioan eta lankidetzan aritzea, baita memoriaren politikan jarduten duten estatu-mailako ekimen eta erakundeekin ere.
- Memoria-politiken eremuan nazioarteko esperientziekin eta erakundeekin sare-harremanak antolatzea.

2. Helburuak

- EAEn lan egiten duten memoria-erakundeen jarduera eta politika publikoen koordinazioa eta osagarritasuna sustatzea.
- Gogora Institutua estatu-mailako ikerketak egiten dituzten erakunde eta taldeekin eta memoriaren nazioarteko sare eta esperientziekin lotzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortzeko azaroaren 27ko 4/2014 Legeak ezartzen duen zeregin nagusietako bat gure herrian garatzen diren memoria-politika publikoak koordinatu eta antolatzean datza. Elkarrizketa-esparru hori ezarri behar da gutxienez honako erakunde hauekin: Gernikako Bakearen Museoarekin, Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroarekin, eta Aieteko Baliabide Pedagogikoen Zentroarekin. Helburua sinergia sustatu eta bikoiztasunak saihestea da. Xede horrekin, zentroetako bakoitzarekin koordinazio-eremu espezifiko bat ezarriko da.
- Gogora Institutuak eremu honetan egin behar duen lanerako jarduera irizpide iraunkor eta oso erabilgarria izango da beste autonomia-erkidego batzuek garatu dituzten ekimenak eta esperientziak (batez ere ikerketaren arloan) ezagutzea.

·Nazioarteko memoria-erakundeekin sare-harremanak antolatzea beharrezkoa izango da Gogora Institutua finkatzeko fasean, bi helbururi begira. Batetik, bere lana nazioartean ezagutarazteko, eta, bestetik, memoria kudeatzeko nazioarteko esperientziak euskal gizarteari hurbiltzeko.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Gernikako Bakearen Museoko Patronatuari erakunde bakoitzaren espezializazio-eremuen eta lankidetza-planaren proposamena aurkeztea.	**·2017**	Proposamena ezarritako epean aurkeztea eta lankidetza-proposamena kudeatzea.
2. ekintza. Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Zentroarekin elkarrizketa eta koordinazioa sustatzeko eremua ezartzea.	**·2017**	Legealdian zehar ezartzen diren prozesuak, lankidetza eta sinergia garatzea.
3. ekintza. Aieteko Baliabide Pedagogikoen Zentroarekin elkarrizketa eta koordinazioa sustatzeko eremua ezartzea.	**·2018ko lehen seihilekoa**	Legealdian zehar ezartzen diren prozesuak, lankidetza eta sinergia garatzea.
4. ekintza. Beste autonomia-erkidego batzuetan memoriaren eremuan lan egiten duten erakundeekin kontaktua eta harremana ezartzea.	**·2017. eta 2018. urteak**	Legealdian zehar egindako harreman- eta lankidetza-kopurua zehaztea.
5. ekintza. Nazioarteko memoria-erakundeekin sare-harremana antolatzea.	**·2017 eta 2018ko bigarren seihilekoa**	Legealdian zehar egindako harreman-kopurua eta harreman horien irismena aztertzea.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Gogora Institutuaren, EAEko memoria-erakundeen eta Estatuko nahiz nazioarteko memoria-erakundeen artean sortu diren lankidetzen eta sinergiaren betearazpen-maila baloratzea izango da ebaluazio-irizpide nagusia.

2. ekimenaren fitxa

Gogora Instituturako ikerketa- eta artxibo-tresnak sortzea

1. Ekimenaren deskribapena

Gure herriko memoria demokratikoa ikertu, jaso eta gordetzen dela sustatzea izango da Gogora Institutuaren lehentasunezko jarduera ildoetako bat, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortzeko Legeak ezarritakoari jarraikiz. Horretarako, bi jarduera ildo ezarriko dira:

- Dokumentazioa, artxiboak eta datu-baseak hartu, gorde eta antolatzea. Institutuan hainbat erakundek, memoria-elkartek eta partikularrek emandako informazioa eta dokumentazioa zentralizatu behar da, eta, hala, Gogora Institutua EAEn memoriaren erreferentzia-zentro bihurtu. Aurreko legealdiaren amaieratik edukiak kudeatzeko sistema bat garatzen ari gara, Gogora Institutuan gorde den informazio guztia modu antolatuan eta digitalizatuan antolatu dadin eta jendearen esku egon dadin. Era berean, memoria-erakunde eta -elkarteek garatu dituzten ikerketak, argitalpenak eta datu-baseak biltzeko lanarekin jarraituko da.
- Urteko ikerketa-programak zehaztu eta garatzea: ikerketaren eremuan, honako lan-ildoak ezarriko dira, eta urtero berrituko dira:
    - (a) Ikasketa eta ikerketen urteko programa zehaztu eta garatzea.
    - (b) Ikerketa-beken urteko programa sustatzea.

2. Helburuak

- EAEko memoriarekin lotuta azken urteetan sortu den eta etorkizunean sortuko den informazioa eta dokumentazioa zentralizatzea, Gogora Institutua gai honen gaineko erreferentziazko zentro bihur dadin.
- Memoriaren ikerketak lehenetsi, sustatu eta koordinatzea, gainerako memoria-elkarte eta -erakundeekin lankidetzan.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Orain arte egindakoa bateratzea eta gainerako memoria-erakunde eta -elkarteekin nahiz eremu akademikoarekin lankidetzan aritzea izango da Gogora Institutuak ikerketaren arloan jarraituko duen irizpide gidaria.
- Ondoren, hedatu egin beharko da ikerketa- eta artxibo-lana, eta, beraz, legezko mugen barruan zilegi den heinean, dokumentazio guztia jendearen esku jartzeko ahalegina egingo da. Dokumentazioa jaso, hartu eta gordetzeko prozesuarekin batera, jarduera protokolo bat ere bete beharko da.

·Agiri-mota bakoitzak behar duen tratamenduaren arabera, prozesu hau bi tresna informatikoren bidez egituratuko da: ABSYSNET liburutegia kudeatzeko sistema, liburutegi-proiektua sustatzeko, eta DSPACE gordailu digitala, dokumentazio-zentroaren proiekturako.

·Hiru foru-aldundiekin eta tokiko memoriari buruzko ikerketa berariaz landu duten udalekin koordinazioan aritzeko ahalegina egingo da. Era berean, eta helburu berberetarako, EAEko memoria-elkarteekin harremanetan jarraituko da. Lankidetza bereziki estua izango da Euskadiko Artxibo Historikoarekin.

·Gogora Institutuko Zuzendaritzak azterketa, ikerketa eta beken urteko programa aurkeztu du urtero, urteko lehenengo hiruhilekoan, Zuzendaritza Kontseiluan.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Agiriak eta datu-baseak antolatzeko proiektua burututzat ematea, eta jarduera protokoloa aurkeztea.	**·2017**	Proiektua ezarritako epean burututzat ematea.
2. ekintza. Alde bitarako harreman-esparrua ezartzea foru-aldundi bakoitzarekin, zuzen-zuzenean ezagutu ahal izateko ordura arte egindakoa, eta etorkizuneko proiektuak partekatzeko.	**·2017 eta legealdi osoa**	Legealdi osoan egindako kudeaketa-lanak garatzea.
3. ekintza. Udalekin harreman-esparru bat ezartzea, egindakoa ezagutu eta etorkizuneko proiektuak partekatzeko.	**·Legealdi osoa**	Legealdi osoan egindako kudeaketa-lanak garatzea.
4. ekintza. Memoria-elkarteekin harreman-esparru bat ezartzea, egindakoa ezagutu eta etorkizuneko proiektuak partekatzeko.	**·2017 eta legealdi osoa**	Legealdi osoan egindako kudeaketa-lanak garatzea.
5. ekintza. Memoriari buruzko txosten eta azterketen urteko programa zehaztea.	**·Urte bakoitzeko lehenengo seihilekoa**	Urteko programa bakoitzaren garapen-maila neurtzea.
6. ekintza. Gogora Institutuaren beka-programaren irizpideak eta oinarriak zehaztea.	**·2017ko bigarren seihilekoa**	Konpromisoa ezarritako epean betetzea.
7. ekintza. Gogora Institutuaren edukiak jendaurrean azaltzeko plana aurkeztea.	**·2018ko bigarren seihilekoa**	Konpromisoa ezarritako epean betetzea, eta aurreikuspenak garatzea.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Ebaluazio-irizpide nagusiak bi adierazle hartuko ditu kontuan: batetik, jendearen esku jarritako dokumentazio- eta artxibo-zerbitzuaren kalitatea, eta, bestetik, Gogora Institutuak jorratutako ikerketa eta azterketek memoriaren politikei ematen dieten balio erantsia.

3. **ekimenaren fitxa**

Gogora Institutuaren dibulgazio-lanerako baliabideak sortzea

1. Ekimenaren deskribapena

Gogora Institutuaren zeregin nagusietako bat da gure herriaren memoria demokratikoa dibulgatzea, herritarrek memoria eraikitzeko orduan duten partaidetza sustatzeko eta azken hamarkadetan gertatutakoari buruzko hausnarketa kritikoa sortzeko. Ekimen honetan zehaztu dira Institutuak lan hori eraginkortasunez egin dadin garatuko dituen tresnak. Hala, hiru jarduera ildo hauek ezarriko dira:

- Gogora Institutuaren dokumentazio-zentroa eta liburutegia sortu eta finkatzea.
- Erakusketa-proiektua norabide bikoitzean diseinatu eta garatzea. Alde batetik, Memoriaren Plaza ekimen ibiltariarekin jarraituko da, gutxienez 2017 eta 2018an. Bestetik, Gogora Institutuaren erakusketa-espazio iraunkor bat ezartzeko aukera aztertuko da.
- Urtero gai zehatz bat garatuko da, urteko jardunaldietan edo/eta aldi baterako erakusketa tematikoetan azalduko dena.

2. Helburuak

- Gure herriaren memoriarekin lotutako edukiei buruzko erreferentziazko dokumentazio-zentroa eta liburutegia jartzea jendearen esku.
- Erakusketa-espazio interaktiboak sortzea, Gogora Institutuak jasotzen dituen ikerketak eta ikus-entzunezko edukiak erakusteko, eta, era berean, memoria ezberdinen berri izateak sortzen dituen hausnarketak partekatzeko aukera eskaintzeko.
- Hausnarketa zehatzak sortzea urte bakoitzean gai jakin bati buruz; horretarako, gaia jardunaldietan, tailerretan, aldi baterako erakusketetan eta argitalpenetan sakonduko da.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Dokumentazio-zentroa eta liburutegia irekitzea erabaki estrategiko eta esanguratsua da. Izan ere, gizartearen eskura dagoen institutu irekia izatea da Gogoraren bereizgarri nagusia. Dokumentazio-zentroak orain arte erakunde eta elkarteek garatu dituzten ikerketa, argitalpen, ikus-entzunezko edo datu-baseak biltzea izango du helburu. Liburutegia memoriaren gaineko argitalpen eta dokumentalen zentro espezializatua izango da.
- Erakusketa-proiektu iraunkorrari dagokionez, lantalde bat sortuko da, eta, bertan hainbat adituk parte hartuko dute. Hala, Gogora Institutuko Zuzendaritza Kontseiluan 2018an aurkeztuko den proiektua garatuko dute. Bitartean, Gogora Institutuaren erakusketa-jarduerak (Memoriaren Plaza) ikusle guztientzat diseinatuko dira, baina kontuan hartuko da bisitarieta-

ko asko Bigarren Hezkuntzako eta batxilergoko ikasleak izango direla. Hori dela eta, erakusketa guztietan tailerrak edo elkarrizketa-taldeak garatzeko espazioak egongo dira.

·Urte bakoitzeko azken hiruhilekoan, Gogora Institutuaren Zuzendaritzak hurrengo urtean garatu beharreko gai zehatza aurkeztuko dio bere Zuzendaritza Kontseiluari. Horrekin batera, zein argitalpen edo bilduma aurreikusten dituen ere aurkeztuko du.

·Zabalkunde-proiektuen gakoetako bat herritarren partaidetza da. Horrenbestez, ahalik eta partaidetzarik altuena lortzeko irizpideari eutsiko zaio, eta, horretarako, sinergiak sortuko dira gainerako erakundeekin, elkarteekin eta hezkuntza-erkideagoarekin.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Gogora Institutuaren dokumentazio-zentroa eta liburutegia abian jartzea.	**·2017ko bigarren seihilekoa**	Zentroa irekitzeko epeak betetzea.
2. ekintza. Memoriaren Plaza ekimenaren programa ibiltaria zehaztea.	**·2017ko lehen seihilekoa**	Planifikazioa ezarritako epean aurkeztea.
3. ekintza. Memoriaren Plaza ekimena garatzea.	**·2017. eta 2018. urteak**	Jarduerak ezarritako epean garatzea.
4. ekintza. Gogora Institutuaren erakusketa-proiektuari buruzko lantaldea antolatzea.	**·2017ko bigarren seihilekoa**	Lantaldea martxan jartzea.
5. ekintza. Lantaldeak Gogora Institutuaren erakusketa-proiektuari buruz ateratzen dituen ondorioak eta proposamenak aurkeztea.	**·2018. urte osoa**	Ondorioak ezarritako epean aurkezteko konpromisoa betetzea.
6. ekintza. Hala badagokio, Gogora Institutuaren erakusketa-proiektua eskatzea.	**·2019ko lehen seihilekoa.**	Konpromisoa ezarritako epean betetzea.
7. ekintza. Urteko ardatz tematikoa aurkeztea, hurrengo urteko argitalpen-planarekin eta beste dibulgazio-jarduera batzuekin batera.	**·Urte bakoitzeko laugarren hiruhilekoa**	Urteko konpromisoa ezarritako epean betetzea, eta hura kudeatzea.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Ebaluazio-irizpide nagusia legealdiaren amaieran Gogora Institutuaren dokumentazio-zentroak eta liburutegiak lortu dituzten ezagutza-maila eta erreferentzialtasun-maila izango dira, baita horien erakusketa- eta dibulgazio-jarduerak ere. Hori guztia kuantitatiboki nahiz kualitatiboki aztertu beharko da.

4. ekimenaren fitxa

Memoria Historikoaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea

1. Ekimenaren deskribapena

Ekimen honen helburua udal- eta foru-erakundeekin Memoria Historikoari buruzko koordinazioa eta lankidetza sustatzea da. Hiru jarduera ildo zehatz dira horren lekuko:

·Foru-aldundiekin koordinazioan aritzea, Memoria Historikoa berreskuratzeari buruzko politikak bateratu eta erakunde bakoitzak helburu horretara bideratutako baliabidea publikoak hobetzeko.

·Aurreko legealdietan sinbologia frankista erretiratzeko udalekin egindako lanarekin jarraitzea.

·Udalerri-mailan proiektu zehatzak sustatzea, Elgoibarko Duintasunaren Kolunbarioa kasu, eta udalekin koordinazioan aritzea, gorpuak hobietatik ateratzeko nahiz sartzeko eragiketak kudeatzeko orduan.

2. Helburuak

·EAEko erakunde publikoek Memoria Historikoari buruz ematen dituzten diru-laguntzen programen politikak eta helburuak koordinatzea.

·EAEko kale eta hirietatik sinbologia frankista guztia erretiratzea, EAEko udalekin lankidetzan.

·Duintasunaren espazio bat prestatzea, Gerra Zibilean identifikatu gabeko biktimen gorpuzkiak jasoko dituena, bertan beren memoria ohoratu ahal izateko.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

·Azken urteetan, foru-aldundiek Memoria Historikoa berreskuratzeko politikak garatu dituzte, bai zuzenean, bai memoria-elkarteekin sinatutako adostasunen edo diru-laguntzen bidez. Gogora Institutua sortzean, eta kontuan hartuta hiru foru-erakundeek parte hartzen dutela Institutuaren Zuzendaritza Kontseiluan, baldintza egokiak ezarri dira proiektuak koordinatzeko eta erakunde guztien diru-laguntzen deialdietako helburuak bateratu ahal izateko.

·EAEko udalekin Memoria Historikoari buruzko lankidetzan batez ere sinbologia frankista erretiratzeko proiektua garatuko da. Gogora Institutuak lan-plan bat adostuko du oraindik halako sinboloak dauzkaten herrietako udalekin. Helburua legealdian zehar sinbolo guztiak erretiratzea da.

·Duintasunaren kolunbarioa 2017ko urtarrilaren 30ean inauguratu zen. Ondoren, kolunbarioa kudeatzeko jarduera protokolo bat ezarriko da, eta, horretarako, bertan gordeko diren Gerra Zibileko biktimen gorpuzkiak atera dituzten tokietako udalekin koordinazioan aritu

beharko da. Horrez gain, akordio bat egingo da Elgoibarko Udalarekin, kolunbarioaren mantentze-lanetarako.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Foru-aldundiekin lankidetzan aritzeko proposamena prestatzea, eta horiekiko koordinazioa ezartzea.	**·2017**	Ezarritako epean foru-aldundiekin lortuko den koordinazio-maila.
2. ekintza. Sinbologia frankista erretiratzeko jarduera plana prestatzea, udalekin lankidetzan.	**·2017**	Legealdiaren amaierara arte erretiratutako sinbolo-kopurua.
3. ekintza. Elgoibarko Udalarekin Kolunbarioa mantentzeko adostasuna lortzea.	**·2017**	Adostutakoaren gainean legealdiaren amaieran izandako betearazpen-maila.
4. ekintza. Gorpuak lurperatzeko protokoloa onartzea, Aranzadi Zientzia Elkartearekin eta inplikatutako udalekin lankidetzan**.**	**·2017**	Ezarritako epean udalekin lortutako adostasun-maila.
6. ekintza. Identifikatu gabeko gorpuzkiak lurperatzea, hobietatik ateratzen diren heinean, ezarritako protokoloaren arabera.	**·Legealdi osoa**	Legealdi amaieran identifikatu gabeko gorpuzkien lurperatze-kopurua.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Ebaluazio-irizpide nagusia foru- eta udal-erakundeekin lortutako adostasunen balorazio kuantitatiboa izango da, bai eta Memoria Historikoaren politika publikoekin lotuta izan duten irismen kualitatiboa ere.

5. **ekimenaren fitxa**

Memoria Historikoaren egiari ekarpena egitea

1. Ekimenaren deskribapena

Ekimen honen helburu nagusia Memoria Historikoaren egia berreskuratzeko prozesua burututzat jotzen laguntzea da. Ekimen hau garatzeko, erakunde, elkarte eta akademikoen koordinazioa izango da oinarri nagusia. Horretarako, lehentasunezko lau jarduera ildo garatuko dira:

- Gerra Zibilean desagertutako pertsonak bilatu eta identifikatzeko EAEko Plana garatzen jarraitzea, hobien kokapena ikertzeko eta lokalizatzeko.
- DNA banku bat sortzeko proiektua sustatzea.
- Giza eskubideen urraketei buruzko txostenaren bigarren fasea garatzea (1936-78).
- Memoria Historikoaren ikerketak eta azterketak sustatzea udalerri- eta eskualde-mailan.

2. Helburuak

- Ahal den neurrian, Gerra Zibilean desagertutako pertsonen gorpuzkiak berreskuratu eta identifikatzea.
- Gerra zibilaren eta frankismoaren gertaera historikoak ikertu eta argitzea, giza eskubideen urraketekin lotuta.
- Memoria Historikoa udalerri- eta eskualde-mailan berreskura dadin laguntzea, udalen eta gizarte-erakundeen partaidetzarekin.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Giza eskubideen nazioarteko erakundeek behin eta berriz azpimarratu dute lehentasun handiena desagertutako pertsonen drama argitzea izan behar dela. Zuzentarau horren inguruan, hobien kokapena ikertzeko eta lokalizatzeko EAEko planarekin jarraituko da, Aranzadi Zientzia Elkartearekin sinatutako hitzarmenaren bidez, eta DNA banku bat jarriko da martxan.
- Giza eskubideen urraketei buruzko txostenari (1936-1978) dagokionez, 2016. urtean zehar lehenengo oinarrizko agiri bat egin da, Eusko Jaurlaritzako Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiaren, Gogora Institutuaren, UPV/EHUren eta Aranzadi Zientzia Elkartearen artean sinatutako hitzarmenaren bidez. Lehenengo txosten horrekin jarraitu beharko da gutxienez hurrengo bi urteetan, helburuak burutu ahal izateko. Hala, 2019an txostena guztiz amaituta egotea espero da.
- Tokiko ikerketak sustatzearekin lotuta, azpimarratzekoa da azken urteetan halako azterketak egin direla, eta emaitza onak eta gizarte-harrera ona izan dutela. Jarduera ildo hori sus-

tatuko da Memoria Historikoaren proiektuak diruz laguntzeko deialdiaren bidez, eta, bertan, udalerri eta eskualdeetan ikerketak egiteko proiektuek izango dute lehentasuna.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Hobien kokapena ikertu eta lokalizatzeko EAEko plana garatzen jarraitzea.	**·Legealdi osoa**	·Planaren balantzea egitea legealdiaren amaieran.
2. ekintza. DNA banku bat sortzeko proiektua zehaztu, aurkeztu eta martxan jartzea.	**·2017**	Proiektua ezarritako epean martxan jartzea, eta bere jardueraren balantzea egitea.
3. ekintza. Giza eskubideen urraketei buruzko oinarrizko txostena (1936-1978) osatzea.	**·2017, 2018 eta 2019. urteak**	Ikerketak ezarritako epean garatzea.
4. ekintza. Memoria Historikoari buruzko diru-laguntzak deitzea.	**·2017ko lehen seihilekoa eta hurrengo urteak**	Diru-laguntzen urteko deialdia egitea eta sustatutako proiektu-kopurua zehaztea.
5. ekintza. Udalerri-mailan ikerketak garatzen laguntzea.	**·Legealdi osoa**	Garatutako tokiko ikerketa-kopurua.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Hauek izango dira ebaluazio-irizpide nagusiak: batetik, zer balantze egiten den hobien kokapena ikertu eta lokalizatzeko EAEko planaren kudeaketari buruz eta DNA bankuari buruz, eta, bestetik, giza eskubideen urraketei buruzko txostenak (1936-1978) zer irismen duen aldi historiko horren egia argitzeko orduan.

6. ekimenaren fitxa

Memoria Historikoaren egiaren aitorpena eta frankismo-garaiko biktimen aintzatespena hedatzea

1. Ekimenaren deskribapena

Ekimen honetan sartzen dira Memoria Historikoaren egiaren aitorpen instituzionalerako eta Gerra Zibileko eta frankismoko biktimen aintzatespen moralerako prozesuak antolatu eta dibulgatzeko garatuko diren ekintzak. Garatuko diren ekintza nagusiak honako hauek izango dira:

- Memoria Historikoaren espazioak, tokiak eta ibilbideak kudeatzea, aurreko legealdian Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak eskatuta egindako eta argitaratutako lanak oinarri hartuta –Memoriaren ibilbideak (I eta II)–.
- Memoria Historikoaren egia instituzionalki aitortzeko ekitaldi bat antolatu eta ospatzea, ahalik eta adostasunik handiena jasoko duen aitorpen baten inguruan.
- Biktimen familien aitorpen instituzional pertsonalizatua egiteko bideragarritasuna aztertzea, eta aitorpen-ekitaldi bat antolatzea.

2. Helburuak

- Gerra zibilaren eta frankismoaren biktimen memoriaren espazio eta toki nagusiak identifikatzea, eta horien balio pedagogikoak eta memoria-balioak hedatzea.
- Memoria Historikoaren egia instituzionalki aitortzeko prozesua burutzat ematen laguntzea.
- Gerra zibilaren eta frankismoaren biktimen aintzatespen moralerako prozesu instituzionala burututzat jotzen laguntzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Espazioak identifikatu eta kudeatzeko orduan, dagoeneko tokiko ekimen asko garatu dira. Ondorioz, zeregin hau jorratzean orain arte egindakoa kontuan hartu beharko da, eta udalekin eta gizarte-erakundeekin koordinatuta lan egin.
- Memoriaren kokalekurik esanguratsuenak Gogora Institutuaren webgunean geolokalizatuta agertuko dira. Identifikatutako espazio edo toki bakoitzak fitxa bat edukiko du, argazkiak eta ikus-entzunezkoak ikusi ahal izateko. Halaber, espazio esanguratsuenak in situ ere identifikatuko dira, eta ibilbideen proiektu bat garatuko da, udalekin koordinatuta.
- Memoria Historikoaren egia instituzionalki aitortzeko ekitaldia antolatu eta ospatzeko, erakundeen, alderdi politikoen eta gizarte zibilaren artean adostasun ahalik eta zabalena lortzea izango da egiteke dagoen zeregin honetan irizpide gidaria.

- *Giza eskubideen urraketei buruzko oinarrizko txostena (1936-78)* egitea (5. fitxa) aurretiazko erreferentzia bihurtuko da frankismoaren biktimak aitortzeko prozesua burututzat emateko. Oinarri horren gainean, azterketa bat egingo da, biktima bakoitzaren familiari aitorpen pertsonalizatua eskaintzearen bideragarritasuna ebaluatze aldera.
- Era berean, legealdiaren azken urtean frankismoaren biktima guztien aitorpen instituzional eta bateratua egingo da. Helburua da aitorpen horretan EAEko erakunde, sentsibilitate politiko eta gizarte-erakunde guztiek bat egitea.
- Horrez gain, Jarduera Plan honen esparruan beste dibulgazio-ekintza batzuk garatuko dira, besteak beste giza eskubideen urraketei buruzko oinarrizko txostena (1936-78) hedatuko da edo oroitzapen-ekitaldiak egingo dira. Izan ere, Gerra Zibilean biztanleria zibilaren gainean egindako bonbardaketa gehienen urteurrena izango da 2017a.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Gerra zibileko espazioak geolokalizatzeko proiektua garatzea.	**·2017**	Planaren helburuak ezarritako epean garatzea.
2. ekintza. Webgunea aurkeztea, geolokalizazioak eta informazio-fitxak barne.	**·2017**	Aurkezpena ezarritako epean garatzea.
3. ekintza. Biztanleria zibilaren gaineko bonbardaketen 80. urteurrenari buruzko ekitaldiak prestatu eta garatzea.	**·2017**	Jardunaldiak ezarritako epean garatzea.
4. ekintza. Memoriaren espazioei buruzko ibilbide esanguratsuak prestatzea.	**·2017ko laugarren hiruhilekoa eta 2018ko lehenengoa**	Ibilbideak ezarritako epean garatzea.
5. ekintza. Giza eskubideen urraketei buruzko oinarrizko txostena (1936-1978) hedatzen laguntzea.	**·2019. urte osoa**	Txosteneko emaitzen hedapenaren eragin kuantitatiboa eta kualitatiboa.
6. ekintza. Memoria Historikoaren egia aitortzeko eta frankismoaren biktimak aintzatesteko ekintzak prestatzea.	**·2019. urte osoa**	Ekintzak prestatzeko helburua betetzea.
7. ekintza. Biktima bakoitzaren familiari aitorpen pertsonalizatua eskaintzeko bideragarritasunari buruzko azterketa egitea.	**·2019. urte osoa**	Azterketa egitearen helburua betetzea.
8. ekintza. Memoria Historikoaren egia instituzionalki aitortzeko ekitaldia egitea.	**·2020ko lehen seihilekoa**	Ekitaldiaren eragina eta berau ospatzean lortutako adostasunaren aniztasuna aztertzea.
9. ekintza. Gerra zibilaren eta frankismoaren biktimen aitorpen bateratuko ekitaldia egitea.	**·2020ko lehen seihilekoa**	Ekitaldiaren eragina eta berau ospatzean lortutako adostasunaren aniztasuna.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Ebaluazio-irizpide nagusia eremu horretan garatutako balorazio kuantitatibo eta kualitatiboa izango da. Bereziki erreparatuko zaio Memoria Historikoaren egia aitortzeko eta frankismoaren biktimen aintzatespen morala egiteko kudeaketan lortutako aniztasunari.

7. ekimenaren fitxa

Oraintsuko Memoriaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea

1. Ekimenaren deskribapena

Ekimen honen ardatza da foru-aldundien, EUDELen, udalen, beste erakunde batzuen eta Eusko Jaurlaritzaren artean Oraintsuko Memoriari buruzko politika publikoen gaineko lankidetza sustatzea. Lankidetza-ardatz hori hiru jarduera ildotan islatuko da:

- Erakundeetan eta gizartean bultzada eta oihartzuna ematea urtero azaroaren 10ean egiten den Memoriaren Egunari.
- Oraintsuko Memoria lantzen duten beste udal-jarduera batzuk babestu eta sustatzea, elkarte-sareko beste erakundeekin lankidetzan.
- Oraintsuko Memoriari buruzko proiektu zehatzak garatzea, eremu judizial, akademiko, kultural edo ekonomikoko beste erakunde edo instituzio batzuekin lankidetzan.

2. Helburuak

- Memoriaren Egunaren ospakizuna ahalik eta udal eta erakunde gehienetara hedatzea, herritarrek ospakizuna garatzen parte hartzen dutela sustatuz.
- Udalen eta elkarte-sareko erakundeen artean elkarrekintza sustatzea, Oraintsuko Memoriari buruzko hausnarketa kritikoa indartzeko.
- Sektore-mailako ekarpenak eta ekimenak sustatzea Oraintsuko Memoriari buruzko hausnarketa-prozesua eraikitzeko orduan.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Memoriaren Egunaren oroimen-ekitaldiari dagokionez, bi dira Jarduera Plan honen aldian jorratu behar diren erronkak: lehenik eta behin, oroimen-ekitaldia hau ahalik eta udalerri gehienetara hedatzea, EUDELekin eta Eusko Legebiltzarrarekin lankidetzan; eta, bigarrenik, ekitaldi honen proiekzio instituzionalak gizartearen eta herritarren partaidetza izan dezan eta udalerri bakoitzeko gizarte-erakundeen laguntza izan dezan lortzea.
- Oraintsuko Memoriari buruzko beste udal-jarduera batzuk sustatzearekin lotuta, Memoriaren Plaza kanpaina ibiltariak (3. fitxa) eskaintzen duen aukeraz gain, Gogora Institutuak babesa emango die udalei, eta jarduerak garatzeko aholkularitza eta baliabide dokumentalak eskainiko dizkie. Udal-jarduerak sustatzeko orduan, honako hiru gomendio nagusi emango dira:

-udalerrian ahalik eta adostasun handiena lortzeko irizpidearekin jardutea;

-biktimen familiekin harreman zuzen eta pertsonalizatua edukitzea, haien iritzia edo partaidetza eduki ahal izateko garatzen diren jardueretan;

-giza eskubideen urraketei eta indarkeriaren iraganari buruzko hausnarketa kritikoak eta elkarrizketa pluralak partekatu ahal izateko jarduerak antolatzen saiatzea.

·Antzeko jarraibideez baliatuz, Gogora Institutuak Oraintsuko Memoriaren arloan gizarteko edozein eremutako erakundeek sustatzen dituzten jarduerak bultzatu edo babestuko ditu, batez ere erakunde horiek Oraintsuko Memoriaren aldian zeregin nabarmena izan zuten sektore-eremuen parte baldin badira.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Eusko Legebiltzarrarekin, aldundiekin, EUDELekin eta udalekin harremanetan egotea, urtero Memoriaren Eguna ospatzeko.	**·Legealdi osoa**	Memoriaren Egunaren oroimen-ekitaldiaren balantzeari buruzko urteko txostenaren edukia jorratzea, urte bakoitzeko lehenengo hiruhilekoan aurkezteko.
2. ekintza. Babesa eskaintzea Oraintsuko Memoria lantzen duten beste udal-jarduera batzuei.	**·Legealdi osoa**	Urtero garatutako jardueren balantzea.
3. ekintza. Oraintsuko Memoriari buruzko sektore-ekimenak sustatu eta babestea.	**·Legealdi osoa**	Urtero garatutako jardueren balantzea.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Ebaluazio-irizpide nagusia udalekin eta beste erakunde batzuekin memoria-jarduerak, eta, bereziki, Memoriaren Eguna garatzen izandako lankidetzari buruz egindako balantze kuantitatibo eta kualitatiboa izango da.

8. ekimenaren fitxa

Ikus-entzunezko funts publiko bat sortzea Memoriari buruz

1. Ekimenaren deskribapena

Ekimen honen barruan, lekukotasun, bideo eta dokumentalen funts handi bat sortu nahi da, Gogora Institutua gure historiaren memoria lantzen duten ikus-entzunezko agirien erreferentziazko zentro bihur dadin. Horretarako, ekintza hauek gauzatuko dira:

·Biktimen lekukotasunak grabatzeko Gertu Programa zabaltzea.

·Gizarte-lekukotasunak eta herritarren lekukotasunak grabatzea.

·Memoriaren aldia lantzen duten ikus-entzunezko lanak egiteko diru-laguntzak deitzea.

2. Helburuak

·Azken hamarkadetan gertutakoari buruz gure herriaren memoria plurala jasoko duen erreferentziazko ikus-entzunezko funts dokumentala sortzea.

·Gertu programa EAEtik kanpo bizi diren biktimen eta biktima-mota ezberdinen lekukotasunak grabatzeko zabaltzea.

·Azken hamarkadetako historiaren gizarte-memoria jasotzea, azken hamarkadetan protagonismo berezia izan duten kolektiboen lekukotasunen bidez.

·Gure Oraintsuko Memoriari buruzko dokumentalak egiten direla sustatu, koordinatu eta antolatzea.

3.Ezaugarriak eta/edo irizpideak

·Gertu Programarekin lotuta, aurreko legealdian Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak lehen fasea garatu zuen: erraildako biktimen senideen lekukotasunak grabatzea, hain zuzen ere. 2016an zehar, Gogora Institutuak bigarren fasea garatu du, eta, horretarako, EAEn bizi diren zauritutako eta mehatxatutako pertsonen lekukotasunak grabatu ditu. Hala, Oraintsuko Memoriako biktimen berrehun lekukotasun jasotzen dituen funtsa sortu da. 2017tik aurrera, Gogora Institutuak programa hau garatu eta beste biktima-mota batzuen lekukotasunak grabatzeko asmoa du. Lehenengo fasean, bahiketak jasan zituzten biktimak eta EAEtik kanpo bizi diren terrorismoaren biktimen senideak izango dira jomuga. Era berean, 107/2012 Dekretuan eta 12/2016 Legean aitortutako legez kanpoko errepresioaren biktimen grabaketak egiten jarraituko da. Gertu programa legealdi osoan zehar garatuko da, urteko plangintzaren bidez.

·Memoriaren Plaza ekimenaren esparruan, beren memoria grabatzen parte hartu nahi izan duten pertsona guztien lekukotasunak jaso dira. Aukera hori zabalik egongo da legealdi osoan zehar. Gainera, gizarteak gure memoria plurala eraikitzeko orduan duen partaidetza indartzeko, EAEko memoria soziala izeneko proiektua jarriko da martxan. Proiektu horretan azken hamarkadetan protagonismo berezia izan duten gizarte-kolektiboen grabazioak jasoko dira: bakearen eta giza eskubideen aldeko gizarte-mugimenduak, udal-kargu hautetsiak, enpresa-mundua, sindikatuak... Proiektua legealdi osoan zehar garatuko da, urteko plangintzaren bidez.

·Ikus-entzunezko funts bat sortzeko ildo beretik, eta Gogora Institutuak dokumentalak egiteko jasotzen dituen proposamen ugariak antolatzeko asmoz, EAEko Memoriari buruzko dokumentalak egiteko urteko diru-laguntzen deialdia abiaraziko da. Dokumentalak egiteko diru-laguntzen deialdiak lehentasuna emango die orain arte jorratu ez diren edo tratamendu publiko edo mediatiko txikiagoa izan duten gaiei.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Grabaketen Gertu programaren urteko plangintza prestatzea.	**·Urte bakoitzeko lehenengo seihilekoa**	Plangintza prestatzea, eta bere aurreikuspena betetzea.
2. ekintza. EAEko Memoria Sozialaren grabazioen urteko plana prestatzea.	**·Urte bakoitzeko lehenengo seihilekoa**	Plangintza prestatzea, eta bere aurreikuspena betetzea.
3. ekintza. Dokumentalak egiteko diru-laguntzak emateko deialdia prestatzea.	**·Urte bakoitzeko lehenengo seihilekoa**	Deialdia ezarritako epean argitaratzea.
4. ekintza. Dokumentalak egiteko diru-laguntzak emateko deialdia ebaztea.	**·2017ko eta hurrengo ekitaldietako bigarren seihilekoa**	Diruz lagundutako ikus-entzunezko proiektuak egitea.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Ebaluazio-irizpide nagusia Gogora Institutuaren ikus-entzunezko funtsak lortu ahal izan duen erreferentzia-balioa izango da, eta, horretarako, biktimen, herritarren eta gizartearen eskutik jasotako lekukotasunen nahiz jasotako dokumentalen dimentsio kuantitatiboa eta aniztasuna baloratuko dira.

9. ekimenaren fitxa

Memoriak hezkuntza-arloan egiten dituen ekarpenak lantzea

1. Ekimenaren deskribapena

Ekimen honen helburua Memoriari buruzko hausnarketa kritikoaren gaitasun pedagogikoa jarduera zehatzetan islatzea da. Hau da, azken batean hezkuntza-tresnak eskainiko dira, giza eskubideen eta indarkeriarik ezaren konpromisoa indartzeko, gure herriko memoria demokratikoaren balioak helaraziz. Helburu hori betetzeko, hiru lan-ildo garatuko dira:

- ·Memoriaren dimentsio historikoa EAEko hezkuntza-curriculumean sartzeko proposamena prestatzea.
- ·Memoriaren dimentsio etikoa eskoletan eta unibertsitateetan sartzeko proposamena prestatzea, Gogora Institutuaren ikus-entzunezko funtsak eskaintzen dituen baliabideak erabiltzeko gida didaktikoaren bidez.
- ·Hezkuntzako eta unibertsitateetako agenteek Memoriaren Egunean parte hartzeko proposamena aurkeztea.

2. Helburuak

- ·Hezkuntza-tresnak eskaintzea memoriaren gaitasun didaktikoa sustatzeko, bere dimentsio historikoaren ikuspegitik.
- ·Hezkuntza-tresnak eskaintzea memoriaren gaitasun didaktikoa sustatzeko, bere dimentsio etikoaren ikuspegitik.
- ·Memoriaren gaitasun sozio-hezitzailea sustatzea, hezkuntzako eta unibertsitateetako agenteek Memoriaren Egunean parte hartzeko proposamen baten bidez.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- ·Memoriaren dimentsio historikoa hezkuntzan sartzeko proposamena prestatze aldera, memoriari eta historia irakasgaiari buruzko jardunaldi espezializatu batzuk antolatuko dira, eta lantalde bat sortuko da. Lantalde horrek arduratu beharko du eduki horiek DBHko 4. mailako eta Batxilergoko historia garaikidearen curriculumean sartzeko proposamena aurkezteaz. Hezkuntza Sailaren lankidetza edukiko dute, proposamena prestatu eta sareetan eta ikastetxeetan aurkezteko.
- ·Memoriaren dimentsio etikoa eskola eta unibertsitateetan sartzeko proposamenarekin lotuta, kontuan hartuko dira, batetik, biktimen lekukotasunen Adi-adian esperientziak eragin duena eta, bestetik, unibertsitateek egindako Ahotsak proposamena. Bi horiek Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak sustatuko proiektuak dira. Esperientzia horietan oi-

narrituta, plataforma birtual bat garatuko da, eta Gogora Institutuaren webgunean egongo da eskuragarri. Ikastetxeen, unibertsitateen eta erakunde publikoen esku egongo da. Plataforman Gogora Institutuaren ikus-entzunezko funtsak ikusi ahalko dira, bai eta eduki horiek hezkuntzaren eta pedagogiaren ikuspegitik erabiltzeko orduan orientagarri izango den gida didaktiko bat ere.

·Hezkuntzako eta unibertsitateetako agenteek Memoriaren Egunean parte hartzeko proposamenarekin lotuta, proposamenaren edukiak izaera partaidea eta hezitzailea duten jarduerak jorratuko ditu. Gogora Institutuak proposamen bat egingo du, eta Gizalegez Akordioa sinatu duten erakundeei jakinaraziko die.

·Ekimen honen barruan aurreikusi diren jarduera guztiak, noski, bat etorriko dira Hezkuntza Sailarekin, Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiarekin eta EAEko Eskola Kontseiluarekin, eta, era berean, hezkuntza-agenteekin eta Gizalegez Akordioa sinatu dutenekin koordinatuta gauzatuko dira. Gainera, jarduera horiek bateragarriak izan beharko dute Memoriaren Plaza erakusketa ibiltariaren harira garatuko diren tailerrekin (3. fitxa) eta Gogora Institutuak garatuko dituen beste erakusketa-proposamen batzuekin.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio-irizpidea
1. ekintza. Memoriaren dimentsio historikoa hezkuntzan sartzeko jardunaldi espezializatuak egitea.	**·2017ko bigarren seihilekoa**	Jardunaldiak ezarritako epean garatzea.
2. ekintza. *Memoriaren dimentsio historikoa hezkuntzan sartzeko lantaldea sortzea.*	**·2017ko bigarren seihilekoa**	Lantaldea ezarritako epean martxan jartzea.
3. ekintza. Proposamen bat aurkeztea, hezkuntzan memoriaren dimentsio historikoa sartzeko.	**·2018. urte osoa**	Proposamena ezarritako epean aurkeztea.
4. ekintza. Memoriaren dimentsio etikoa eskoletan eta unibertsitateetan sartzeari buruzko gida didaktikoa prestatzea.	**·2018ko lehen seihilekoa**	Gida ezarritako epean aurkeztea.
5. ekintza. Gogora Institutuko edukien plataforma birtuala prestatzea, gida didaktikoarekin lotuta.	**·2018ko lehen seihilekoa**	Plataforma ezarritako epean prestatzea.
6. ekintza. Eskoletako eta unibertsitateetako agenteek Memoriaren Egunean parte hartzeko proposamena prestatzea.	**·2017ko bigarren seihilekoa**	Proposamena ezarritako epean aurkeztea.
7. ekintza. Hezkuntza-erkidegoari proposamenak aurkeztea.	**·2017-18 ikasturtea**	Proposamenak aurkezteko egindako ekintzak.
8. ekintza. Hezkuntza-proposamenak ezartzea.	**2018-19 eta 2019-20 ikasturteak**	Legealdiaren amaieran Gogora Institutuaren hezkuntza-proposamenen ezarpenari buruzkoa balantzea egitea.

5. Legealdiaren amaieran azken ebaluazioa egiteko irizpidea

Ebaluazio-irizpide nagusia Gogora Institutuaren hezkuntza-proposamenek eskoletan eta unibertsitateetan eta hezkuntza-eremuko agenteen artean jasotako harrera izango da.

10. **ekimenaren fitxa**

Antolaketa: koordinazioa, jarraipena eta aurrekontuak

1. Ekimenaren deskribapena

Plan hau antolatu, koordinatu eta jarraitzea Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuko Zuzendaritzaren ardura da. Horretarako, hiru koordinazio-eremu landuko ditu:

·Gogora Institutuko Zuzendaritza Kontseiluak onartuko ditu Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren Jarduera Planak, proiektu nagusiak eta urteko aurrekontuak. Era berean, organo horretan dauden erakundeekin memoriaren politika publikoak koordinatzeaz arduratuko da.

·Gogora Institutuko Zuzendaritzak Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiko taldearen bileretan parte hartuko du.

·Horrez gain, lankidetzarako dinamika iraunkorra ezarriko da Memoria Historikoaren elkarteekin eta memoriaren eta giza eskubideen eremuan lan egiten duten beste elkarte batzuekin.

2. Helburuak

·Gogora Institutuaren 2017-2020 Jarduera Plan honen ahalik eta kudeaketarik onena gauzatzeko bide ematea eta ezarritako helburuak lortzen laguntzea.

·Ahaleginak egitea plan honen kudeaketa ahalik eta gizarte-, politika- eta erakunde-arloko adostasun handienetan oinarritzeko.

·Erakundeen eta gizarte zibilaren artean elkarrizketak izateko, entzuteko, kontsultatzeko eta elkarlanean jarduteko dinamikak antolatzea, bizikidetza hobetze aldera.

·Ebaluazio-metodologia zorrotza eta erabilgarria bermatzea plan hau hobetzeko, eta, hala badagokio, zuzentzeko, bere aplikazioari buruzko azterketa oinarri hartuta.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

Jarduera Plan hau lan-proposamen ireki, dinamiko eta malgua da, gure errealitatearen konplexutasuna eta adostasun-beharra bideratzeko. Legebiltzarreko taldeek, erakundeek eta gizarte-eragileek egingo dituzten ekarpenak jasotzeko moduan atonduta da, eta Lankidetza-filosofia horren arabera, hona hemen irizpide espezifikoak:

·Zuzendaritza Kontseilua urtean gutxienez hiru aldiz bilduko da. Planaren jarraipen etengabea egingo du, eta memoriaren politika publikoak koordinatuko ditu, gainerako erakundeekin.

·Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritzarekiko koordinazioa etengabea izango da, eta gutxienez hamabost egunez behin bilduko da.

-Gizarte-agenteekiko harremana malgua eta etengabea izango da.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia
1. ekintza. Zuzendaritza Kontseiluaren deialdia egitea, 2017ko aurrekontuak onartzeko.	**·2017ko lehen seihilekoa**
2. ekintza. Gogora Institutuaren Jarduera Plana Zuzendaritza Kontseiluko kideei aurkeztea.	**·2017ko lehen seihilekoa**
3. ekintza. Gogora Institutuaren Jarduera Plana Zuzendaritza Kontseiluan onartzea.	**·2017ko laugarren hiruhilekoa**
4. ekintza. Jarduera Plana memoriaren eta giza eskubideen eremuan lan egiten duten gizarte-agenteei aurkeztea.	**·2017ko laugarren hiruhilekoa**

11. ekimenaren fitxa

Aurrekontu-aurreikuspena

Ekimena	2017	2018	2019	2020
1. ekimena Memoria-erakundeekin modu sinergikoan eta osagarrian jardutea	**20.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**
2. ekimena Ikerketa-tresnak sortzea	**70.000**	**90.000**	**90.000**	**90.000**
3. ekimena Gogora Institutuaren dibulgazio-lanerako baliabideak sortzea	**650.000**	**650.000**	**650.000**	**650.000**
4. ekimena Memoria Historikoaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea	**132.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**
5. ekimena Memoria Historikoaren egiari ekarpena egitea	**248.750**	**280.000**	**280.000**	**280.000**
6. ekimena Frankismo-garaiko egia aitortzea eta biktimei ordaina ematea	**120.000**	**70.000**	**70.000**	**70.000**
7. ekimena Oraintsuko Memoriaren eremuan EAEko erakundeekin lankidetzan aritzea	**20.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**
8. ekimena Ikus-entzunezko funts publiko bat sortzea Memoriari buruz	**100.000**	**100.000**	**100.000**	**100.000**
9. ekimena Memoriak hezkuntza-arloan egiten dituen ekarpenak lantzea	**20.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**
GUZTIRA	**1.380.750**	**1.310.000**	**1.310.000**	**1.310.000**